

ЦЕНТРАЛЬНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ

ЖУРИЛО І.В., СЕМИКІНА М.В.

**ДИПЛОМНЕ ПРОЕКТУВАННЯ З
ЕКОНОМІКИ ПІДПРИЄМСТВА:
*ОСОБЛИВОСТІ, МЕТОДИКА ТА ОСНОВНІ ЕТАПИ***

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ ПОСІБНИК

Видання 3-тє перероблене і доповнене

Затверджено на засіданні кафедри
економіки та організації виробництва
(протокол № 1 від 29.08.2016 р.)

КРОПИВНИЦЬКИЙ 2016

Журило, І.В. Дипломне проектування з економіки підприємства: особливості, методика та основні етапи: навч.-метод. посіб. /І. В. Журило, М. В. Семикіна. 3-тє вид., перероб. і допов. – Кропивницький: КНТУ, 2016. – 80 с.

Рецензенти:

Харченко І.В., кандидат економічних наук, доцент

Романюк Л.М., кандидат економічних наук, доцент

Сисоліна Н.П., кандидат економічних наук, доцент

У посібнику розглянуто питання організації науково-дослідної роботи студентів, цілей та завдань дипломного проектування, методики виконання дипломної роботи. Детально описано вимоги щодо оформлення дипломної роботи. Наведено тематику дипломних робіт за спеціальністю «Економіка підприємства».

Для студентів вищих закладів освіти III-IV рівнів акредитації, що навчаються за спеціальністю «Економіка підприємства»

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ЦІЛІ ТА ЗАВДАННЯ ВИКОНАННЯ ДИПЛОМНИХ РОБІТ	6
РОЗДІЛ 2. НАУКОВО-ДОСЛІДНА РОБОТА ЯК ОСНОВА ДИПЛОМНОГО ПРОЕКТУВАННЯ	11
РОЗДІЛ 3. ОРГАНІЗАЦІЯ РОБОТИ КАФЕДРИ ТА ПОРЯДОК ВИКОНАННЯ ДИПЛОМНОЇ РОБОТИ	17
3.1. Вибір теми, підбір літератури, складання плану дипломної роботи спеціаліста (магістра)	17
3.2. Організація та порядок проходження переддипломної практики	20
3.3. Визначення структури та змісту дипломної роботи.....	27
3.4. Керівництво роботою дипломника.....	33
РОЗДІЛ 4. ОФОРМЛЕННЯ ДИПЛОМНОЇ РОБОТИ ТА ЇЇ ЗАХИСТ	36
4.1. Правила оформлення дипломної роботи.....	36
4.1.1. Загальні вимоги	36
4.1.2. Нумерація	37
4.1.3. Ілюстрації.....	39
4.1.4. Таблиці	40
4.1.5. Формули.....	41
4.1.6. Правила цитування та посилання на використані джерела....	43
4.1.7. Оформлення списку використаної літератури	43
4.1.8. Додатки	44
4.2. Підготовка студента до захисту дипломної роботи	45
4.2.1. Отримання відгуку керівника	45
4.2.2. Отримання рецензії.....	46
4.2.3. Підготовка ілюстративного матеріалу	48
4.2.4. Підготовка доповіді до захисту	49
4.2.5. Захист дипломної роботи	50
4.2.6. Оцінювання захисту дипломної роботи.....	53
РОЗДІЛ 5. ТЕМАТИКА ДИПЛОМНИХ РОБІТ	55
ДОДАТКИ	63

ВСТУП

Спеціаліста, який закінчив вищий навчальний заклад, повинні відрізняти ініціатива й відповідальність, потреба у постійному оновленні й збагаченні своїх знань, здатність сміливо приймати новаторські рішення й активно провадити їх у життя. Вищий навчальний заклад готує спеціалістів і магістрів, здатних працювати в складних ринкових умовах: в умовах жорсткої конкуренції, інтенсивного науково-технічного прогресу, постійного оновлення та вдосконалення економічних методів ведення сучасного бізнесу, широкого використання електронно-обчислювальної техніки. Цьому в значній мірі сприяє підготовка і захист дипломної роботи спеціаліста (магістра).

Розробка дипломного проекту – тривалий процес. Він продовжується протягом усього періоду вивчення спеціальних дисциплін. Чим раніше розпочато цей процес, тим успішніше і продуктивніше здійснюється написання дипломної роботи, тим вищою є якість цієї роботи. Дуже важливо проводити її систематично, без тривалих перерв, через систему науково-дослідної роботи студента, виконання ним курсових робіт і, у кінцевому рахунку, безпосередньо через дипломне проектування.

У процесі виконання різних форм дослідної роботи під керівництвом досвідченого наукового керівника студент засвоює теоретичні та методичні основи її проведення, вчиться відбирати, систематизувати, узагальнювати та аналізувати необхідну інформацію, формулювати цілі та завдання дослідження, розроблювати теоретичні та прикладні аспекти чи припущення, зіставляти результати експертної перевірки з теоретичними посиланнями, формулювати висновки, за

результатами дослідження скласти звіт, писати доповідь, статтю тощо.

Обов'язкове оволодіння студентами методології наукових досліджень сприяє підготовці фахівців, здатних до раціонального творчого мислення, до наукової та практичної діяльності на підприємствах різних галузей народного господарства. Важлива роль у засвоєнні теоретичних, методичних та організаційних основ дослідної роботи належить дипломному проектуванню.

Системний підхід до завдань дипломного проектування сприятиме збагаченню теоретичних та практичних знань майбутніх фахівців у сфері економіки підприємства; їх творчому розвитку; умілому орієнтуванню у виборі джерела інформації; вмінню застосовувати сучасні методи аналізу, виявляти проблеми розвитку підприємств і знаходити обґрунтовані шляхи їх вирішення, приймати найбільш раціональні організаційні, економічні та управлінські рішення.

Мета даного навчально-методичного посібника – ознайомити студентів усіх форм навчання і керівників дипломних робіт із особливостями, методикою та етапами дипломного проектування у вищому навчальному закладі, допомогти студентам обрати тему дипломної роботи, якісно і своєчасно виконати й захистити її.

РОЗДІЛ 1. ЦІЛІ ТА ЗАВДАННЯ ВИКОНАННЯ ДИПЛОМНИХ РОБІТ

Написання дипломної роботи спеціаліста (магістра) є заключним етапом навчання у вищому навчальному закладі. Захистом дипломної роботи закінчується перебування молодшої людини в якості студента. Успішний захист роботи у Державній екзаменаційній комісії свідчить про те, що той, хто закінчив вищий навчальний заклад, підготовлений до самостійної практичної діяльності в одній із галузей народного господарства або сфер суспільної діяльності та має відповідну кваліфікацію. Тому виконання і захист дипломної роботи має дуже важливе значення у формуванні майбутнього спеціаліста (магістра).

При виконанні дипломної роботи студент повинен продемонструвати глибокі теоретичні знання при розробці конкретних питань, вміння використовувати сучасні методи економічних досліджень при проведенні різноманітних розрахунків, використовувати досягнення науки і техніки, чітко й логічно викладати свої думки, узагальнювати і формулювати висновки.

Виконання дипломної роботи має на меті:

- систематизацію, закріплення й розширення теоретичних і практичних знань із спеціальності та використання цих знань при вирішенні конкретних економічних завдань;

- розвиток навичок ведення самостійної роботи й оволодіння методикою досліджень при вирішенні питань, поставлених у дипломній роботі;

- з'ясування підготовленості студента до самостійної роботи в умовах сучасного виробництва.

Дипломна робота магістра має певні особливості, пов'язані з тим, що вона є підсумком самостійного комплексного дослідження однієї із проблем у сфері

економіки підприємства і, тому, виконується студентом індивідуально протягом періоду навчання в магістратурі.

Крім перелічених вище, підготовка магістерської роботи має також наступні цілі:

- закріплення знань, здобутих у магістратурі;
- адаптація теоретичних моделей та практичного досвіду у сфері економіки підприємства до умов діяльності конкретного господарюючого суб'єкта;
- з'ясування підготовленості студента до подальших самостійних наукових досліджень і можливості рекомендації його до навчання в аспірантурі.

Метою написання дипломної роботи спеціаліста (магістра) є також набуття навичок творчої роботи. Це найбільш активна форма навчального процесу, яка розширює, поглиблює, узагальнює, систематизує і закріплює отримані студентами в процесі навчання теоретичні знання та практичні навички.

Дипломна робота виконується на матеріалах конкретного підприємства. У ній повинні бути розроблені питання удосконалення основних сфер економічної діяльності даного підприємства (стратегічного й поточного планування, ціноутворення, системи оплати праці, ресурсного забезпечення виробництва, фінансів, організації виробництва та ін.).

При виконанні дипломної роботи спеціаліста (магістра) передбачається вирішити наступні *завдання*:

- озброїти студента глибокими теоретичними знаннями, що досягаються шляхом вивчення спеціальної літератури з обраної теми. У процесі вивчення набуваються навички виявлення невирішених проблем і пропозицій окремих авторів щодо їх вирішення, а також формується власне уявлення студента стосовно вирішення тієї або іншої проблеми. У результаті підвищується пізнавальна активність у пошуку різноманітних варіантів,

більш раціональних або оптимальних рішень, стимулюється ініціатива й самостійність, підвищується почуття відповідальності за прийняття рішень, формується науково-діалектичний спосіб мислення;

- навчити студента використовувати сучасні методи економічних досліджень. Студент повинен уміти проаналізувати конкретні дані підприємства, дати економічну оцінку явищам, що відбуваються, зробити правильні висновки за аналізованими даними;

- виявити здібності студента правильно використовувати теоретичні положення, досягнення науки і техніки при вирішенні конкретних практичних завдань; уміння обґрунтовувати доцільність впровадження досягнень науки і практики, розрахувати економічну ефективність тих або інших заходів;

- визначити здібності майбутнього спеціаліста (магістра) висловлювати свої думки чітко, грамотно й у логічній послідовності. Він повинен показати своє вміння узагальнювати отримані дані та на їхній основі формулювати правильні висновки і давати економічне обґрунтування пропозицій для впровадження їх у практику сучасного виробництва.

У доповнення до вищезазначеного, завдання *дипломної роботи магістра* залежать від її орієнтації (практичної чи науково-дослідної), а також від об'єкта дослідження. Головним завданням магістерської роботи, яка має практичну орієнтацію, є пошук та обґрунтування ефективних методів господарювання на рівні підприємства (його окремого підрозділу). Для магістерської роботи науково-дослідного спрямування головне завдання полягає у поглибленому вивченні відповідних теоретичних моделей та обґрунтуванні шляхів їхньої адаптації до умов діяльності підприємств окремих галузей економіки України.

Деякі магістерські роботи, за умови узгодженості з науковим керівником та завідуючим кафедри, можуть виконуватися в рамках замовлення керівництва підприємства, міської та обласної державної адміністрації і бути спрямовані на вирішення економічних проблем на рівні конкретного підприємства, міста чи регіону.

У будь-якому разі, головним критерієм оцінки магістерської роботи є наявність у ній елементів **наукової новизни**. До них належать результати дослідження, які є *удосконаленням* відомих наукових положень, або, порівняно з ними, *набули подальшого розвитку*. До запропонованих положень дипломної роботи, що характеризуються науковою новизною, можна також віднести нові прикладні результати, а саме уперше застосовані для підприємств певної галузі відомі прогресивні методи вирішення проблем.

Дипломна робота спеціаліста (магістра) у методичному відношенні повинна бути продовженням курсових робіт та науково-дослідної роботи студента, що виконувалися під час навчання у вузі. Це сприяє успішній її підготовці та захисту.

Дипломна робота спеціаліста (магістра) виконується студентом на основі глибокого вивчення літератури за спеціальністю. При підборі літератури, тобто при роботі з каталогом, у нього виявляється і прищеплюється здатність до самостійного вирішення тих або інших питань. Студент повинен самостійно підібрати необхідні підручники, навчальні посібники, а також спеціальні монографії, періодичну літературу (журнали, оглядову інформацію тощо) із даної теми. Загальну направленість цих пошуків дає викладач випускаючої кафедри – керівник дипломної роботи.

Для підбору літератури спочатку складається бібліографічний список. В нього включають переважно

найбільш важливу літературу, яка вийшла в останні роки. У процесі її вивчення і роботи над дипломом може виникнути необхідність у перегляді додаткових літературних джерел, тому наприкінці роботи цей список істотно поповнюється. Щоб в обмежений час ознайомитися з можливо більшим числом літературних джерел, необхідно дотримуватися певної системи, а саме:

- читати з належною увагою в основному ті тексти, які містять найбільш цінну інформацію для даної теми;
- виписувати із прочитаних текстів те, що може бути використане у дипломній роботі: а) для обґрунтування (підкріплення) власної точки зору; б) як приклад правильної чи оригінальної постановки та вирішення питання; в) як приклад неправильних, невдалих рішень і методичних прийомів, які підлягають критиці; г) фактичні дані (приклади, цифри, таблиці і т. д.).

Дипломна робота може носити комплексний характер. У даному випадку передбачається комплексне вирішення ряду взаємопов'язаних між собою проблемних питань, як правило, на базі одного підприємства. Над такою дипломною роботою працюють декілька студентів, кожен з яких детально і глибоко розроблює теоретичні основи та шляхи практичного розв'язання окремої частини цих питань.

РОЗДІЛ 2. НАУКОВО-ДОСЛІДНА РОБОТА ЯК ОСНОВА ДИПЛОМНОГО ПРОЕКТУВАННЯ

Розвиток науково-дослідної роботи студентів у процесі навчання у вузі – найбільш ефективний шлях підвищення якості підготовки молодих спеціалістів і магістрів. Спеціаліст (магістр) повинен володіти економічним мисленням, уміти самостійно ставити й ефективно вирішувати завдання, які виникають у сучасній економічній науці й практиці діяльності підприємств. Як правило, після закінчення вузу молоді спеціалісти (магістри) починають самостійну роботу із виконання й вдосконалення економічних напрямків роботи підприємств різних галузей народного господарства. Тому кожному студенту під час навчання в університеті необхідно пройти школу науково-дослідної творчості.

Важливою умовою залучення студентів до науково-дослідної роботи є активна участь у ній викладачів спеціальних кафедр. Тільки у викладачів, які ведуть наукову роботу, на лекціях, лабораторно-практичних і семінарських заняттях утворюється атмосфера творчого підходу до вирішення поставлених учбових завдань. Найбільший ефект науково-дослідна робота студентів дає у тому випадку, якщо її тематика відповідає науковим інтересам викладача, кафедри, факультету.

Тематика науково-дослідної роботи студентів має бути тісно пов'язана з актуальними проблемами економічної науки та практики діяльності вітчизняних підприємств. Наприклад, доцільно розширювати наукові дослідження студентів із таких питань, як: вдосконалення методів ціноутворення, витрат виробництва й оплати праці в умовах ринкових відносин, систем стратегічного управління, напрямків підвищення конкурентоспроможності продукції, персоналу, підприємства та ін.

Відомо, що наука спирається на вагомий фактичний матеріал. Студенти на самих ранніх етапах науково-дослідної роботи повинні зрозуміти важливість взаємозв'язку науки і практики. Наукові дослідження студентів мають проводитися у тісному взаємозв'язку із потребами різних напрямків економічної діяльності підприємств. На основі прикладів, узятих із практики, робляться наукові висновки, висуваються нові гіпотези. Правильність цих гіпотез, у свою чергу, перевіряється практикою. Для цього тематика науково-дослідної роботи студентів тісно пов'язується із вимогами практики і закінчується при наявності результатів дослідження, які можуть бути впроваджені у практичну діяльність досліджуваного підприємства (групи підприємств).

Під час виконання науково-дослідної роботи студент повинен зрозуміти взаємозв'язок і взаємообумовленість однієї спеціальної дисципліни (наприклад, економіки підприємства) з іншими: основоположними та забезпечуючими дисциплінами (політекономією, макро- та мікроекономією, теорією фірми, філософією, соціологією, маркетингом, менеджментом, логістикою, дисциплінами математичного, статистичного та інформаційного циклів), а також суміжними дисциплінами (бухгалтерським обліком, аналізом господарської діяльності, економетрією, фінансами підприємства, правознавством та іншими). При цьому важливе значення має систематичність і логічна послідовність вивчення учбового матеріалу й проведення науково-дослідної роботи у вузі.

Науково-дослідна робота студентів передбачає її поступове ускладнення, перехід від рішення більш-менш простих питань до складніших. У результаті такої роботи студенти повинні розширити власний світогляд, вміння використовувати знання в повсякденному житті й

практичній роботі економіста на підприємстві, самостійно їх вдосконалювати.

Керівництво науково-дослідною роботою здійснюється викладачем однієї із спеціальних дисциплін випускаючої кафедри. Темі наукових робіт і їхніх керівників доцільно закріплювати за студентами наприкінці третього або на початку четвертого курсів. Студенти, які вступили до вузу після закінчення технікумів і мають цілком визначені наукові інтереси, можуть обрати тему дослідження раніше (наприклад, під час вивчення дисциплін економічної теорії або економіки підприємства), поступово розвиваючи та поглиблюючи знання, ускладнюючи наукові завдання з обраної наукової проблеми по мірі вивчення спеціальних дисциплін. У таких випадках науково-дослідна робота студентів стає частиною учбового процесу й, крім того, доповнюється науковою роботою в позаучбовий час.

Комплексна система науково-дослідної роботи студентів поділяється на навчально-дослідну та науково-дослідну.

Навчально-дослідна робота як частина самостійної роботи студентів (СРС) є обов'язковою для усіх студентів незалежно від їхньої успішності та обдарованості. Її мета – розширення й закріплення науково-теоретичних знань, які мають важливе значення для спеціальної підготовки, засвоєння методики наукових досліджень, а також підвищення якості підготовки спеціалістів (магістрів) шляхом забезпечення єдності наукової та навчальної роботи. Навчально-дослідною роботою студенти займаються протягом усього періоду навчання за багатьма спеціальними дисциплінами. Зміст такої роботи надають викладачі на лекціях, семінарах і практичних заняттях. Він має бути відображений в методичних вказівках із вивчення тієї або іншої спеціальної дисципліни. Навчально-дослідна

робота допомагає студенту виявити коло своїх наукових інтересів, дозволяє йому обрати найбільш цікаві для нього питання і поглибити роботу над ними в рамках науково-дослідної роботи.

Викладачі повинні розширювати навчально-дослідну роботу під час викладання дисциплін в усіх можливих формах її використання: обговорення рефератів, включення елементів наукового дослідження в практичні заняття, семінари, дискусії, моделювання практичних і виробничих ситуацій, ділові ігри, контрольні роботи, виробнича практика, курсові й дипломні роботи.

Науково-дослідна робота здійснюється на добровільних засадах, як правило, за ініціативою студента та у більшості випадків у позанавчальний час. Вона передбачає неповне охоплення студентів: всього 50-60% загальної їх кількості. Під час науково-дослідної роботи студенти самостійно (або користуючись консультаціями керівника) працюють над обраною темою наукового дослідження. У процесі такої роботи виявляються схильності студентів, їхня здатність до самостійних наукових досліджень, можливість формування з них молодих науковців. Студентів, які виявили здібності до наукової творчості, доцільно рекомендувати до навчання в магістратурі, а тих, що досягли найбільших успіхів у науково-дослідній роботі, – до аспірантури.

Основними видами науково-дослідної роботи студентів є:

- участь у наукових студентських конференціях вуза;
- участь у міжвузівських наукових студентських конференціях;
- участь у вікторинах, виставках, конкурсах, олімпіадах (міських, регіональних, всеукраїнських, міжнародних);

- участь у реальних проектних розробках (грандах) та їх впровадження у практичну економічну діяльність підприємств;

- підготовка та публікація статей у збірниках наукових праць, наукових журналах.

Іноді тему дослідження рекомендують студентам викладачі, які проводили з ними навчально-дослідну роботу та виявили їхні здібності. Після вибору теми дослідження визначається науковий керівник, який видає індивідуальне завдання кожному студенту.

Завдання включає усі етапи наукового дослідження:

- 1) ознайомлення з науковою літературою (монографіями, статтями у періодичних виданнях) та підготовка реферату за проблемами обраної теми; 2) спостереження за фактами у практиці роботи підприємства, які стосуються даної теми; 3) виявлення невирішеної проблеми на відповідній ділянці економічної роботи; 4) побудова гіпотези вирішення проблеми, її обґрунтування та перевірка правильності рішення найбільш обґрунтованими способами та засобами (постановка експерименту, розрахунки); 5) обробка результатів дослідження, узагальнення висновків для підтвердження або спростування вже відомих теорій або для використання у практичній діяльності.

Ознайомлення з науковою літературою за темою дослідження (перший етап наукового дослідження) відбувається після докладного вивчення підручників та засвоєння традиційних методів і прийомів обробки економічної інформації на семінарських і лабораторно-практичних заняттях. При цьому переслідуються цілі: виявити ступінь вивченості теми, з'ясувати наявність проблем, які потребують найшвидшого вирішення та обговорюваними економістами в періодичній літературі; чітко визначити відношення провідних учених і практиків

до них; ознайомитися із пропонованими шляхами вирішення найважливіших проблем. Після проробки монографій, статей в економічних журналах і газетах студент готує реферат за темою дослідження.

Реферат – це коротке викладення прочитаної літератури, яке відображає найбільш важливу інформацію, що стосується теми дослідження. Він складається із *вступу*, що вказує на актуальність, новизну теми та її практичну значимість для вітчизняної науки і практики; короткого викладення *сутності теми* й різних точок зору економістів щодо проблемних питань та основних напрямків їх вирішення; *висновків*, у яких містяться результати теоретичного дослідження (ставлення студента до різних точок зору, вибір найбільш аргументованих позицій в економічній літературі або їх відсутність з точки зору автора реферату, визначення прийнятних шляхів вирішення актуальних проблем); *списку літератури*, використаної при написанні реферату. При підготовці реферату важливо по можливості повніше вивчити літературу за темою дослідження; не допускати неправильне тлумачення сутності поглядів економістів на різні проблеми; загострювати увагу на розгляді нових, ще не вирішених питань, що мають теоретичне та практичне значення; чітко, ясно, логічно й коротко викладати текст у формі доповіді за досліджуваною темою, робити посилання на прочитану літературу.

РОЗДІЛ 3. ОРГАНІЗАЦІЯ РОБОТИ КАФЕДРИ ТА ПОРЯДОК ВИКОНАННЯ ДИПЛОМНОЇ РОБОТИ

3.1. Вибір теми, підбір літератури, складання плану дипломної роботи спеціаліста (магістра)

У процесі написання дипломної роботи закріплюються і розширюються теоретичні та практичні знання студентів за спеціальністю. Важливе значення при цьому має правильний вибір теми. Тема дипломної роботи спеціаліста (магістра) повинна по-можливості співпадати з темою науково-дослідної роботи, виконуваної студентом у період навчання у вузі.

Щоб запобігти занадто вузькій спеціалізації студента, а також забезпечити максимально можливий зв'язок між суміжними спеціальними дисциплінами, доцільно завчасно довести до відома студентів загальну тематику курсових робіт, які виконуються протягом усього періоду навчання, а також тематику та структуру дипломної роботи. Наявність таких роз'яснень у сполученні з відвідуванням студентських наукових конференцій допоможе студентам молодших курсів правильно обрати тему науково-дослідної роботи й працювати над нею, по-можливості, у рамках суміжних наукових дисциплін.

Вибір конкретних тем дипломних робіт спеціаліста (магістра) і закріплення студентів за викладачами кафедри (керівниками цих робіт) здійснюється на добровільних засадах із врахуванням відповідності теми дипломної роботи темі науково-дослідної роботи викладача-керівника. Завдання останнього на цьому етапі – прокоментувати теми дипломних робіт, які цікавлять студента, допомогти йому обрати тему із врахуванням

своїх здібностей і схильностей, а також особливостей підприємства, на базі якого передбачається проводити дипломне дослідження.

До основних вимог щодо тем дипломних робіт спеціаліста (магістра) належать їх актуальність, проблемність, практична значимість, зв'язок з перспективами науки, відповідність кваліфікаційній характеристиці.

Офіційно теми дипломних робіт закріплюються за студентами на початку дев'ятого семестру після подання ними відповідних заяв (див. додаток А). Вважається, що у цей час студент вже має цілісне уявлення про тему, яку він обирає.

Для орієнтування у питаннях досліджуваної теми студент з допомогою наукового керівника розроблює план дипломної роботи. Керуючись цим планом, студент знайомиться з необхідною літературою та збирає інформацію на переддипломній практиці. При цьому викладач повинен не нав'язувати студенту свої думки, а лише орієнтувати його у потрібному напрямку. План роботи фіксується у спеціальному бланку «Завдання на дипломну роботу спеціаліста (магістра)» із зазначенням орієнтовних строків виконання окремих етапів (див. додаток Б). Пізніше на його основі визначається структура та складається зміст майбутньої дипломної роботи.

Правильно складений план – основа для досягнення мети, поставленої у дипломній роботі. Він повинен бути логічним, чітким, зрозумілим і методично витриманим. У плані повинні обов'язково виділятися: вступна частина (вступ, огляд літератури, характеристика підприємства), аналітична частина (фінансово-економічний, стратегічний або інший аналіз діяльності підприємства), основна частина з економічним обґрунтуванням результатів дослідження (висунутих пропозицій) та заключна частина.

Після закріплення в установленому порядку теми дипломної роботи, призначення наукового керівника, розробки і затвердження завдання на дипломну роботу студент розпочинає роботу над нею. Протягом дев'ятого семестру він підбирає та опрацьовує літературу за темою, оброблює і систематизує матеріали, зібрані під час проходження попередніх виробничих практик, виконання науково-дослідних і курсових робіт.

Робота над обраною темою починається з вибору літератури. Вивчення літератури сприяє формуванню наукових знань студентів. Із неї студенти взнають про дискусійні питання по темі дослідження, знайомляться із поглядами на них вітчизняних та зарубіжних науковців і можливими шляхами їх вирішення.

Підбір літератури за обраними темами студенти здійснюють під керівництвом викладача (наукового керівника), який вказує напрямок і порядок підбору джерел. За каталогом бібліотеки студент складає орієнтовний список робіт, які відповідають назві теми або близько з нею стикаються. Попередньо складений список літератури продивляється викладач. Його завдання на даному етапі полягає у тому, щоб, за необхідністю, додатково порекомендувати інші важливі для вивчення теми літературні джерела і включити їх до списку літератури, яка підлягає використанню. Якщо у процесі читання виявляється література, яка не має відношення до теми дипломної роботи, вона виключається із списку. Протягом усього періоду роботи над темою список літератури може поповнюватися, якщо в описанні дискусійних питань у монографіях або статтях студент знаходить додаткові джерела. Список літератури набуває завершеного вигляду при оформленні дипломної роботи спеціаліста (магістра).

Зміст прочитаного викладається своїми словами. Окремі положення студент записує дослівно, як цитати, що ставляться у лапки. Після запису цитати необхідно вказати у квадратних дужках номер і сторінку літературного джерела.

Дуже важливо, щоб дипломник у конспектах наводив точки зору авторів на невирішені проблеми, аналізував їх, оскільки при цьому студент має можливість проявити свої творчі здібності. Він може аргументовано підтримувати точку зору автора або довести непереконливість його позицій, висловити свою думку стосовно існуючої проблеми, внести пропозиції, направлені на її вирішення.

У процесі роботи над літературними джерелами студент намічає конкретний практичний матеріал, що його необхідно використати для написання дипломної роботи. Для повного зібрання облікової та звітної документації, яка ілюструє зміст дипломної роботи, студенту необхідні тверді теоретичні знання за обраною темою дослідження. Тому ознайомлення з літературними джерелами доцільно розпочати завчасно до проходження переддипломної практики на підприємстві.

3.2. Організація та порядок проходження переддипломної практики

Переддипломна практика є важливою складовою частиною навчального процесу і має за мету поглиблення та закріплення теоретичних знань, удосконалення практичних навичок, необхідних для роботи в умовах ринкової економіки. Відповідно до Положення про організацію практики студентів у КНТУ та згідно з навчальним планом підготовки спеціалістів (магістрів) студенти денної форми навчання проходять переддипломну практику у два етапи.

Базами практики можуть бути підприємства – юридичні особи різних форм власності і типів господарювання, що за розміром та рівнем діяльності здатні створити умови та надати допомогу дипломникам у виконанні програми практики. З цими підприємствами університет укладає прямі договори про її проведення. Тривалість дії договорів погоджується договірними сторонами. Проходження переддипломної практики оформлюється наказом керівника підприємства – бази практики. В наказі визначаються термін та режим проходження практики, призначаються керівники від підприємства.

Кожний студент отримує «Щоденник практики» та направлення на практику, завірені підписом декана факультету та печаткою вузу. Прибуття студента на місце практики підтверджується відповідним записом у щоденнику (підпис вповноваженої особи та печатка, посада керівника від бази практики, його прізвище, ім'я та по-батькові).

Перед початком практики студенти проходять інструктаж з охорони праці та техніки безпеки, згідно з установленим порядком.

Організаційно-методичне керівництво практикою студентів здійснюють керівники дипломних робіт.

Обов'язки керівника практики від університету:

- перевірити своєчасність укладання договорів з базами практики;
- підготувати перелік питань, які потребують вивчення студентами під час проходження практики;
- підготувати перелік облікової та звітної документації (як правило за три останні роки), інших матеріалів, які має зібрати студент під час проходження практики;
- забезпечити проведення всіх організаційних

заходів до початку практики (інструктаж студентів про порядок її проходження, ведення щоденників тощо);

- контролювати складання та виконання студентами календарних планів-графіків проходження практики;

- консультувати студентів щодо виконання індивідуальних завдань, складання звіту про практику та з інших питань, які виникають під час проходження практики;

- вчасно провести прийом та захист звіту про проходження переддипломної практики.

Обов'язки керівника практики від підприємства:

- забезпечити оформлення перепусток студенту на базу практики;

- забезпечити якісний інструктаж з охорони праці та техніки безпеки;

- забезпечити практикантів робочими місцями та постійною кваліфікованою допомогою з поточних питань практики;

- організувати процес проходження студентами практики згідно із затвердженим графіком;

- допомогти або надати практикантам можливість зібрати необхідний матеріал для написання дипломної роботи;

- контролювати дотримання практикантами виробничої дисципліни, повідомляти керівника практики від університету про випадки порушення правил внутрішнього трудового розпорядку;

- звітувати перед керівництвом підприємства про організацію та проведення практики.

- контролювати своєчасність і якість виконаних робіт практикантами, ведення ними щоденників, дотримання вимог календарних планів-графіків практики;

- після закінчення терміну практики скласти на

студента виробничу характеристику з оцінкою виконання ним індивідуального завдання, його ставлення до роботи, виконання вимог до трудової дисципліни. Характеристика записується у щоденник, завіряється підписом керівника практики від підприємства.

Перед відбуттям на базу практики, студент отримує у керівника практики від кафедри індивідуальне завдання з практики і записує його в щоденник практики. На основі індивідуального завдання студент складає календарний план-графік проходження практики та узгоджує його з керівниками практики від кафедри та підприємства. План-графік, як правило, включає наступні види робіт із зазначенням терміну їхнього виконання :

- 1) отримання перепусток, інструктаж з охорони праці та техніки безпеки,
- 2) виконання індивідуальних завдань (по можливості з конкретизацією);
- 3) участь у виконанні виробничих завдань на робочих місцях (по можливості з конкретизацією);
- 4) навчальні заняття та екскурсії;
- 5) оформлення звіту з практики.

Успішне виконання завдань переддипломної практики сприяє засвоєнню знань, які збагачують теоретичну підготовку студентів, розвивають уміння та практичні навички.

Індивідуальне завдання студента-практиканта може передбачати такі види робіт:

- ознайомитися з юридичним статусом, напрямками діяльності підприємства, вивчити організаційну структуру управління;
- ознайомитися з роботою економічного відділу (економіста), відділу праці та заробітної плати;
- ознайомитися з фінансовим станом підприємства, техніко-економічними показниками його роботи за три-

п'ять попередніх років;

- ознайомитися з організацією процесів виробництва та реалізації продукції (послуг) на підприємстві;

- ознайомитися з маркетинговою політикою фірми, методами та організацією вивчення ринку, потреб споживачів тощо;

- ознайомитися з інформацією про стан складових зовнішнього операційного середовища підприємства (постачальників, споживачів, конкурентів, ринку праці);

- зібрати матеріали для написання звіту з переддипломної практики та дипломної роботи;

- провести аналіз та узагальнити отриманий фактичний матеріал, застосовуючи сучасну методикку дослідження;

- своєчасно скласти та захистити звіт із переддипломної практики.

Роботу, яку практикант виконує в період практики, він кожного дня коротко описує у відповідному розділі щоденника – «Робочі записи під час практики» (фактичне виконання).

На завершальному етапі проходження практики керівники від підприємства та від кафедри оцінюють роботу студента-практиканта і заносять свої висновки у відповідні розділи щоденника («Відгук керівника від підприємства про практику студента» і «Висновок керівника практики від кафедри»). Усі записи в щоденнику підтверджуються підписами керівників від кафедри та підприємства.

Дипломна робота повинна підтвердити професійну готовність майбутнього спеціаліста (магістра) до наукової та (або) практичної діяльності за фахом. Оскільки один із її розділів присвячено аналізу діяльності підприємства (бази практики) за певний період, під час практики слід ретельно зібрати та підготувати необхідні для його написання

матеріали. Для цього студент має ознайомитися з роботою підприємства, його окремих підрозділів (відділів), за матеріалами яких передбачена підготовка дипломної роботи; зібрати, систематизувати й проаналізувати інформацію для висвітлення обраної теми.

Збір та обробку інформації практиканти здійснюють самостійно на основі матеріалів планової та звітної документації (статистичної, управлінської, технологічної та ін.), особистого спостереження, бесід із спеціалістами, керівниками підприємства та його окремих підрозділів. Аналіз результатів діяльності підприємства на основі зібраної інформації доцільно проводити після першого етапу переддипломної практики. У ході такого аналізу студент виявляє: які матеріали слід додатково зібрати під час проходження другого етапу практики.

Для узагальнення матеріалів і підготовки звіту, студенту наприкінці другого етапу практики відводиться 5-7 днів. Звіт про переддипломну практику повинен відобразити відповідність результатів практики поставленій меті та завданням.

Рекомендована структура звіту:

Зміст

Вступ.

1. Загальна характеристика підприємства.

2. Аналіз діяльності підприємства (в залежності від тематики дипломної роботи: фінансово-економічний або стратегічний).

Висновки.

Список використаних джерел.

Додатки.

Усі сторінки повинні мати наскрізну нумерацію, починаючи зі змісту і закінчуючи додатками. У тексті слід робити посилання на додатки. Щоденник практики

додається до звіту. Зразок титульного аркуша звіту наведено у додатку Г.

Завершальним розділом звіту є висновки студента щодо стану підприємства на основі узагальнення результатів аналізу його діяльності. Студент повинен оцінити корисність проходження практики на даному підприємстві, можливість підвищення ефективності його функціонування, намітити можливі напрямки розв'язання виявлених проблем, які будуть розвинені й обґрунтовані у дипломній роботі.

Перелік літературних джерел та інструктивних матеріалів, з якими студент ознайомився під час проходження практики оформлюється за загальними правилами (див. розд. 4.1).

Звіт підписується студентом-практикантом, перевіряється і затверджується керівником практики від кафедри.

Підсумки практики підводяться при складанні студентом диференційованого заліку на засіданні комісії. Склад комісії та термін захисту визначає завідувач кафедри. До комісії входять голова комісії, керівник практики від кафедри та викладач.

Виставляючи диференційовану оцінку враховують характеристику, видану керівником від підприємства, зміст і оформлення звіту, рівень його захисту та інші критерії. Оцінювання здійснюється за чотирма рівнями із врахуванням наступних критеріїв оцінки:

«відмінно» – студент демонструє обізнаність у питаннях, що стосуються діяльності підприємства; викладає матеріал чітко й логічно; наводить узагальнення і висновки; грамотно акуратно та відповідно до вимог оформив звіт; дає обґрунтовані, правильні відповіді на запитання, поставлені комісією;

«добре» – студент володіє знанням матеріалу стосовно бази практики на рівні попереднього пункту, але ним допущені незначні помилки у формулюванні термінів, категорій, розрахунків; є зауваження щодо оформлення звіту про практику, відповіді на додаткові запитання комісії неточні або недостатньо обґрунтовані;

«задовільно» – студент ознайомився з базою практики поверхово, дає малообґрунтовану невичерпну або неправильну відповідь на запитання комісії, допускає помилки, є зауваження до оформлення звіту про практику;

«незадовільно» – студент недостатньо ознайомився з базою практики, має негативний відгук від керівника від підприємства, дає неправильну відповідь на запитання комісії, допускає серйозні помилки, звіт з практики оформлено недбало.

Диференційована оцінка з переддипломної практики враховується нарівні з іншими оцінками, які характеризують успішність студента. Результати складання заліку з практики заносяться в екзаменаційну відомість, а також проставляються в заліковій книжці, після чого вона здається студентом до деканату.

3.3. Визначення структури та змісту дипломної роботи

Дипломна робота спеціаліста (магістра) як оригінальне теоретико-прикладне дослідження повинна мати певну логіку побудови й послідовності викладення матеріалу, а також завершеність. Загальний її обсяг має складати приблизно 90-110 сторінок друкованого тексту, не враховуючи списку літератури і додатків.

Робота повинна бути виконана у відповідності з вимогами державного стандарту України (ДСТУ 3008-95.

Документація. Звіти у сфері науки і техніки. Структура та правила оформлення).

Мова дипломної роботи – українська, стиль – науковий, чіткий, без орфографічних і синтаксичних помилок.

Рекомендується така **структура дипломної роботи** спеціаліста (магістра):

- титульний аркуш;
- завдання на дипломну роботу;
- зміст (план) роботи;
- вступ;
- перший (теоретичний) розділ;
- другий (аналітичний) розділ;
- третій (конструктивний, проектний) розділ;
- висновки (заклучна частина);
- список використаних джерел;
- додатки.

Титульний аркуш дипломної роботи містить: найменування галузевого міністерства, вищого навчального закладу, факультету; графу «затвердження» роботи (допуск до захисту) завідуючим випускаючої кафедри; назву теми дипломної роботи, групи, прізвища, ім'я та по-батькові студента-дипломника; зазначення наукового ступеня, вченого звання, прізвища та ініціалів керівника дипломної роботи, а також місця і року її виконання. Зразки оформлення титульних аркушів дипломних робіт спеціаліста і магістра містяться відповідно у додатку Д.

Зміст роботи може займати 1-1,5 сторінки. В ньому записуються назви усіх розділів і підрозділів (параграфів) із зазначенням початкових сторінок. Зміст має відображати суть проблеми, її складність та логіку дослідження. Назви розділів і підрозділів повинні бути стислими і

зрозумілими, літературно грамотними, тісно пов'язаними з назвою роботи, але не повторювати її.

У *вступі* (до 5 с.) необхідно відобразити такі основні положення:

- Актуальність теми. Дається наукове обґрунтування актуальності і значення обраної теми для розвитку відповідної галузі науки чи виробництва; згадуються вітчизняні та закордонні учені-економісти, роботи яких присвячено даній темі; розкривається сутність проблеми або наукового завдання у рамках теми дослідження, що залишаються не вирішеними на даний час.

- Мета та завдання дослідження. Формулюють мету дослідження, а також перелік завдань, які вирішено у роботі для досягнення поставленої мети.

Приклад формулювання мети та завдання дослідження в дипломній роботі на тему
«Управління конкурентоспроможністю підприємства»:

Мета та завдання дослідження. Мета магістерської роботи полягає у дослідженні теоретико-методологічних основ управління конкурентоспроможністю підприємства, а також розробці практичних рекомендацій щодо оцінки рівня конкурентоспроможності підприємства, як дієвого інструменту вироблення успішних управлінських рішень в умовах економічної кризи (на прикладі ТОВ «Актив»).

Для досягнення поставленої мети у роботі необхідно було вирішити такі завдання:

- розкрити теоретико-методологічні засади оцінки та забезпечення високого рівня конкурентоспроможності підприємства;
- дати аналітичну оцінку цільового ринку підприємства та його конкурентоспроможності;
- провести стратегічний аналіз діяльності підприємства;
- визначити шляхи забезпечення конкурентних переваг аналізованого підприємства;
- обґрунтувати методику оцінки конкурентоспроможності даного підприємства, а також механізм управління нею в умовах економічної кризи.

• Об’єкт та предмет дослідження. Об’єкт дослідження – це процес або явище, що породжує проблемну ситуацію й обране для вивчення. Об’єкт і предмет дослідження як категорії наукового процесу співвідносяться між собою як загальне і часткове. В об’єкті виділяється та його частина, яка є предметом дослідження. Саме на нього спрямована основна увага студента-дипломника, оскільки предмет дослідження визначає тему дипломної роботи, зазначеної на титульному аркуші як її назва.

Приклад формулювання об’єкту та предмету дослідження в дипломній роботі на тему
«Управління конкурентоспроможністю підприємства»:

Об’єктом дослідження є процеси конкурентної боротьби між суб’єктами господарювання.

Предмет дослідження – сукупність прийомів та методів оцінки та забезпечення конкурентоспроможності підприємства.

• Наукова новизна одержаних результатів (для магістерських робіт). Наводиться коротка анотація нових наукових положень (рішень), запропонованих студентом-дипломником особисто із зазначенням ступеня новизни (удосконалено, набуло подальшого розвитку, уперше застосовано для підприємства даної галузі).

Приклад формулювання наукової новизни дипломної роботи магістра:

Наукова новизна отриманих результатів полягає в наступному:

– *набула подальшого розвитку* методика формування критерію конкурентоспроможності продукції промислово-виробничого

призначення на основі співвідношення якості/ціна споживання для більш ефективного її застосування на різних етапах життєвого циклу продукції;

– *удосконалено* організаційні засади взаємодії підрозділів підприємства для забезпечення конкурентоспроможності продукції;

– *вперше застосовано* методiku прогнозування перспективного рівня конкурентоспроможності нової продукції для виробів рульової гідравліки.

- *Структура та обсяг дипломної роботи.*

Приклад:

Структура та обсяг дипломної роботи. Робота складається із вступу, чотирьох розділів, висновків, списку використаної літератури та додатків. Загальний її обсяг становить 107 стор. друкованого тексту, в тому числі основний текст – 103 стор. Ілюстративний матеріал до дипломної роботи містить 18 таблиць та 10 рисунків.

Перший розділ (25-30 с.) структурно складається з 3-4 підрозділів. У ньому слід розкрити стан теоретичних напрацювань з обраної теми, проаналізувати існуючі різноманітні погляди на ті чи інші аспекти, виявити дискусійні та невирішені проблеми, які потребують розв’язання в теоретичному, методичному та прикладному плані. З цією метою необхідно викласти у короткій формі різноманітні точки зору й підходи до вирішення того чи іншого питання, пропозиції окремих авторів, а також по можливості висловити своє відношення до вирішення проблеми, відмітивши правильне й економічно обґрунтоване її рішення.

Важливе місце в даному розділі посідає викладення методик аналізу визначених проблем, які будуть використовуватись у наступних частинах роботи. Автор має продемонструвати свою обізнаність з методами аналізу і на основі їх критичного огляду обґрунтувати вибір найпридатнішого для обраного напрямку дослідження.

Теоретичні положення першого розділу мають бути покладені в основу другого і третього розділів основного змісту роботи.

У *другому розділі* (40-45 с.) студент повинен виконати ґрунтовний аналіз фактичного стану досліджуваної проблеми виключно на матеріалах конкретного підприємства.

У цьому розділі можна виділити 3-5 відносно самостійних підрозділів, що містять аналіз і оцінку конкретних сфер діяльності підприємства. Тут наводиться загальна характеристика суб'єкта господарювання (юридичний статус, напрямки діяльності, місце на ринку, організаційна структура та інші відомості) та виконується аналіз господарської діяльності підприємства за визначений період (3-5 років).

Розділ повинен бути максимально насиченим фактичною інформацією (таблиці, графіки, діаграми, схеми), що відображають відповідні результати діяльності об'єкта дослідження.

Слід чітко розмежувати джерела походження використаної при аналізі інформації: що запозичене з літератури, що одержано з документів організації, а які дані здобуті шляхом власних спостережень, експериментів, розрахунків, соціологічних опитувань тощо.

Розділ завершується оцінкою одержаних результатів, постановкою задачі, формулюванням проблем, що будуть вирішуватися далі у даній роботі.

Третій розділ (10-15 с.) має містити обґрунтовані пропозиції студента, спрямовані на досягнення мети, поставленої у вступі. Структурно вміщує 2-3 підрозділи. Характер і зміст заходів, що пропонуються, повинні базуватися на аналізі, проведеному в другому розділі дипломної роботи. Невід'ємною частиною обґрунтування

запропонованих студентом заходів має бути розрахунок показників економічної ефективності їх впровадження.

За результати розрахунків та зроблені на цій основі висновки відповідальність несе студент – автор дипломної роботи.

Однією з ознак високої якості дипломної роботи магістра є застосування економіко-математичних методів та електронно-обчислювальної техніки як під час аналізу, так і при обґрунтуванні запропонованих заходів.

Розділ **«Висновки»** є завершальною частиною дипломної роботи. Він містить стислий виклад стану питання, зроблених оцінок та узагальнень під час аналізу, пропозицій автора та обґрунтування їх економічної ефективності. Ознайомлення з текстом висновків повинно сформувати у читача уявлення про ступінь реалізації автором дипломної роботи поставленої мети і завдань. Обсяг висновків – 4-6 с.

Розділ **«Список використаних джерел»** включає складений за чинними правилами перелік використаних літературних джерел (додаток Е). Його слід розміщувати одним із двох способів: у порядку появи посилань у тексті дипломної роботи або в алфавітному порядку прізвищ перших авторів або заголовків літературних джерел. При написанні дипломної роботи рекомендується використовувати другий спосіб.

У **додатки** виносяться громіздкі таблиці допоміжного характеру, блок-схеми, зразки форм таблиць та анкет соціологічного опитування, копії форм звітності підприємства (за необхідністю) тощо.

3.4. Керівництво роботою дипломника

Керівництво виконанням дипломних робіт забезпечує випускаюча кафедра, яка призначає керівника, складає

тематику дипломних робіт, здійснює методичне забезпечення і контроль студентів, організовує рецензування та захист дипломних робіт.

Поточний контроль за підготовкою та виконанням дипломної роботи спеціаліста (магістра) здійснює науковий керівник, в обов'язки якого входить:

- видача завдання на дипломну роботу й складання графіку її виконання;
- допомога студентові у складанні плану дипломної роботи, підборі літератури та практичного матеріалу;
- консультування студента у процесі виконання дипломної роботи;
- контроль за своєчасним та якісним виконанням дипломної роботи;
- періодичне звітування про хід виконання дипломної роботи на засіданнях кафедри;
- рецензування окремих частин дипломної роботи;
- підготовка відгуку на дипломну роботу.

Керівник вимагає від студента-дипломника обов'язковості, дисциплінованості та відповідальності. Під час виконання дипломної роботи керівник проводить консультації відповідно з розкладом. На консультацію дипломник повинен з'явитися підготовленим, з'ясувати у керівника незрозумілі питання, висловити свої думки щодо розв'язання проблем, які виникли, усунення недоліків, що потребують узгодженості з керівником та його схвалення.

Під час перевірки окремих частин дипломної роботи науковий керівник встановлює повноту розкриття питань, правильність зроблених висновків, доцільність та обґрунтованість висунутих пропозицій. Усно чи письмово він висловлює свої зауваження, рекомендує теоретичні джерела для правильного й повного розкриття змісту дипломної роботи, вказує на практичні матеріали, що їх

слід зібрати під час проходження переддипломної практики.

Протягом усього періоду керівництва дипломною роботою випускників здійснюється постійний контроль за своєчасним та якісним виконання завдання. Якщо студент своєчасно не усуває виявлені помилки й недоробки, його може бути викликано до завідувача кафедри або заслухано на засіданні кафедри. Окремі студенти, які не забезпечують своєчасного та якісного виконання завдання-графіка, за поданням керівника й рішенням кафедри позбавляються права написання дипломної роботи. Вони можуть повернутися до написання (захисту) дипломної роботи через рік.

Студент завчасно визначає разом із керівником дату захисту дипломної роботи та узгоджує її із секретарем ДЕК.

РОЗДІЛ 4. ОФОРМЛЕННЯ ДИПЛОМНОЇ РОБОТИ ТА ЇЇ ЗАХИСТ

4.1. Правила оформлення дипломної роботи

4.1.1. Загальні вимоги

Дипломна робота виконується і оформлюється з додержанням усіх технічних вимог до наукових робіт. Текст роботи має бути набраний на комп'ютері і роздрукований на одному боці аркуша білого паперу формату А4 (210х297 мм). Шрифт Times New Roman, розмір шрифту – 14 пт, міжрядковий інтервал – 1,5. Основний текст вирівнюється за шириною сторінки. Абзацний відступ – 1,25. Деякі громіздкі таблиці та ілюстрації можна також подати на аркушах формату А3.

Текст дипломної роботи набирають, залишаючи поля: ліве – не менше 20мм, праве – не менше 10мм, верхнє – не менше 20мм, нижнє – не менше 20мм. Відстань між заголовком і текстом має бути в межах 15-20мм.

Дипломна робота починається з **титульного аркуша**, який виконується за формою (додаток Д).

За титульним аркушем послідовно розміщують заповнений бланк завдання на дипломну роботу (додаток Б) та її зміст.

Текст основної частини дипломної роботи поділяють на розділи, підрозділи та пункти. У змісті зазначають початкові сторінки кожного розділу і підрозділу. Назви розділів і підрозділів у змісті й тексті мають бути однаковими. Приклад оформлення змісту дипломної роботи наведений в додатку В.

Заголовки структурних частин дипломної роботи «ЗМІСТ», «ВСТУП», розділів, «ВИСНОВКИ», «СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ», «ДОДАТКИ» друкують

великими літерами без абзацного відступу з вирівнюванням по центру. Перенесення слів у заголовку розділу не допускається. Заголовки підрозділів і пунктів друкують маленькими літерами (крім першої великої) без абзацного відступу з вирівнюванням по центру. Крапку в кінці заголовків не ставлять. Заголовки структурних частин і підрозділів можна також виділити напівжирним шрифтом, пунктів – курсивом.

Відстань між заголовком (за винятком заголовка пункту) та текстом повинна дорівнювати 18-24 пт, між заголовком пункту і текстом – 6-12 пт.

Вступ, кожний розділ, висновки і список джерел починають з нової сторінки, а наступний підрозділ – одразу після закінчення попереднього.

4.1.2. Нумерація

Нумерацію сторінок, розділів, підрозділів, пунктів, рисунків, таблиць, формул подають арабськими цифрами без знака №.

Титульний аркуш включають до загальної нумерації сторінок дипломної роботи, але номер сторінки на ньому не ставлять, на наступних – номер проставляють у правому верхньому куті сторінки без крапки в кінці.

Назви таких структурних частин дипломної роботи, як зміст, вступ, висновки, література не мають порядкового номера.

Розділи повинні мати порядкову нумерацію в межах усього тексту (1, 2, 3). У кінці номера розділу повинна стояти крапка.

Підрозділи нумерують у межах кожного розділу. Номер підрозділу складається із номера розділу і порядкового номера підрозділу, відокремлених крапкою. У кінці номера підрозділу повинна стояти крапка, наприклад:

«2.3.» (третій підрозділ другого розділу). Потім у тому ж рядку друкують заголовок підрозділу.

Пункти нумерують у межах кожного підрозділу. Номер пункту складається з порядкових номерів розділу, підрозділу, пункту, між якими й у кінці номера ставлять крапку, наприклад: «1.2.3.» (другий пункт третього підрозділу першого розділу). Потім у тому ж рядку наводять заголовок пункту.

Приклад оформлення заголовків розділу і пункту:

1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ВИЗНАЧЕННЯ КОНКУРЕНТНИХ ПЕРЕВАГ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Конкурентні переваги: сутність та особливості ідентифікації

Кожне підприємство, яке входить на ринок з власною продукцією, намагається досягти переваги над іншими підприємствами. Можливості підприємства в досягненні такої переваги визначається таким поняттям, як конкурентоспроможність.

Ілюстрації (рисунки: схеми, графіки, діаграми) і таблиці необхідно подавати в дипломній роботі безпосередньо після тексту, де вони згадані вперше, або на наступній сторінці. Ілюстрації і таблиці, розміщені на окремих сторінках дипломної роботи, включають до загальної нумерації сторінок. Таблицю або ілюстрацію, розміри якої більше формату А4, враховують як одну сторінку і розміщують після згадування у тексті або в додатках.

Ілюстрації позначають словом «Рис.» і нумерують послідовно в межах розділу, за винятком ілюстрацій, наведених у додатках.

Номер ілюстрації повинен складатися з номера розділу і порядкового номера рисунка, між якими ставиться крапка.

Наприклад: Рис. 1.2 (другий рисунок першого розділу). Номер рисунка, його назву та пояснювальні підписи розміщують послідовно під ілюстрацією.

Таблиці нумерують послідовно (за винятком таблиць, поданих у додатках) у межах розділу. Напис «Таблиця» із зазначенням її номера розміщують над відповідним заголовком таблиці і вирівнюють по правому краю. Номер таблиці повинен складатися з номера розділу та порядкового номера таблиці, між якими ставиться крапка, наприклад: «Таблиця 1.2» (друга таблиця першого розділу).

При перенесенні частин таблиці на іншу сторінку слово «Таблиця» та її номер вказують один раз справа над першою частиною таблиці, над іншими частинами справа пишуть слова «Продовж. табл.» і вказують номер таблиці, наприклад: «Продовж. табл. 1.2».

Формули в дипломній роботі (якщо їх більше однієї) нумерують у межах розділу. Номер формули складається з номера розділу і порядкового номера формули в розділі, між якими ставлять крапку. Нумери формул пишуть біля правого поля аркуша на рівні відповідної формули в круглих дужках, наприклад (3.1) (перша формула третього розділу).

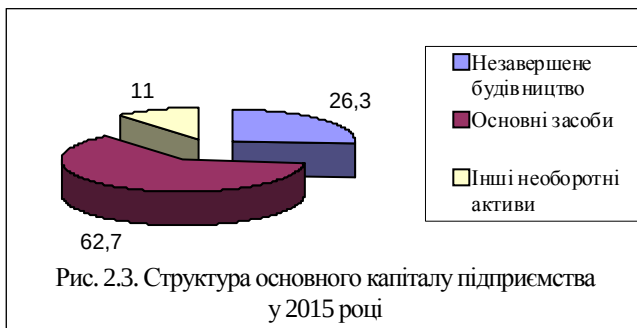
4.1.3. Ілюстрації

Назви ілюстрацій розміщують після їхніх номерів. За необхідністю тематичний заголовок ілюстрації доповнюють пояснювальними даними.

У тому місці, де викладається тема, пов'язана з ілюстрацією, і де читачеві треба вказати на неї, розміщують посилання у вигляді виразу в круглих дужках

«(рис. 3.1)» або звороту типу: «...як це видно з рис. 3.1» або «...як це показано на рис 3.1».

Приклад оформлення ілюстрації (діаграми):

4.1.4. Таблиці

Цифровий матеріал, як правило, повинен оформлюватися у вигляді таблиці. Таблиці ліворуч, праворуч і знизу, як правило, обмежують лініями.

Приклад побудови таблиці:

Таблиця 2.4

Аналіз ділової активності підприємства за її основними показниками

Головка	№ з/п	Показник	Рівень показника за роками		Відхилення		Заголовок граф
			2014	2015	абсолютне (+,-)	відносне %	
Рядки	1.	Коефіцієнт загальної оборотності капіталу	0,357	0,606	+0,249	69,7	Підзаголовок граф
	2.	Коефіцієнт оборотності мобільних засобів	0,999	1,815	+0,816	82,7	
	3.	Коефіцієнт оборотності матеріальних оборотних коштів	3,063	4,174	+1,11	36,2	
Боковик (заголовки рядків)			Графи (колонки)				

Кожна таблиця повинна мати назву, яку розміщують над таблицею та вирівнюють по центру. Назву і слово «Таблиця» починають з великої літери. Назву виділяють напівжирним шрифтом.

Заголовки кожної граfi і рядка таблиці слід друкувати з великої літери, підзаголовки граф – з малої, якщо вони є продовженням заголовка, або з великої, якщо вони мають самостійне значення. У кінці заголовків і підзаголовків таблиць крапки не ставлять.

Заголовки стовпців, як правило, друкують паралельно рядкам таблиці. При необхідності допускається перпендикулярне розміщення заголовків стовпців.

Допускається розміщення таблиці в альбомній орієнтації сторінки.

Таблицю з великою кількістю рядків можна переносити на наступну сторінку. При перенесенні таблиці на наступну сторінку назву вміщують тільки над її першою частиною. Таблицю з великою кількістю граф можна ділити на частини і розміщувати одну частину під іншою в межах однієї сторінки. Якщо рядки або граfi таблиці виходять за формат сторінки, то в першому випадку в кожній частині таблиці повторюють її головку, в другому – боковик.

4.1.5. Формули

При використанні формул необхідно дотримуватися певних правил.

Як правило, формули розміщують на окремих рядках. Для економії місця кілька коротких однотипних формул, відокремлених від тексту, можна подати в одному рядку.

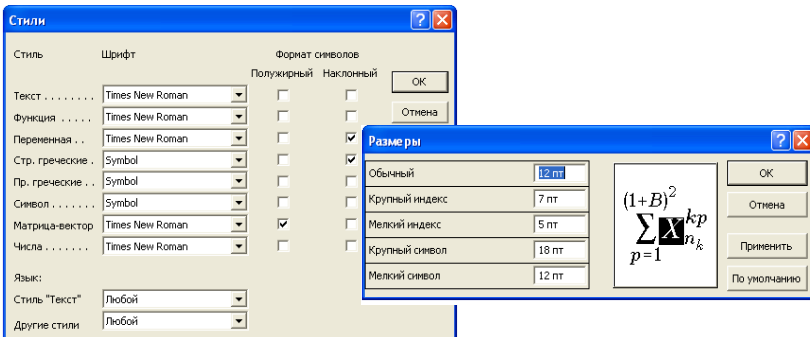
Пояснення значень символів і числових коефіцієнтів слід наводити безпосередньо під формулою в тій послідовності, в якій їх наведено у формулі. Значення кожного символу та числового коефіцієнта треба подавати

з нового рядка. Перший рядок пояснення починають зі слова «де» без двокрапки.

Формули повинні бути відокремлені від тексту. Вище і нижче кожної формули залишають інтервал, що становить не менше одного рядка. Якщо формула або розрахунок не вміщуються в один рядок, їх переносять після знаку рівності (=) або після знаків плюс (+), мінус (-), множення (x).

Формула входить до речення як його рівноправний елемент. Тому в кінці формул і в тексті перед ними розділові знаки ставлять відповідно до правил пунктуації.

Бажано, щоб формули було набрано за допомогою редактора формул MS Equation. Рекомендовано такі настройки стилів та розмірів:

Приклад запису формули:

Заробітна плата робітників:

$$B_z = \frac{3_p \cdot (1 + 0,01H_o)(1 + 0,01H_c)}{П_{mic}}, \quad (3.6)$$

де 3_p – основна заробітна плата робітників цеху, грн./міс.;
 H_o , H_c – відповідно нормативи додаткової заробітної плати та
 відрхувань у соціальні фонди %;
 $П_{mic}$ – продуктивність цеху, м³/міс.

4.1.6. Правила цитування та посилання на використані джерела

При написанні дипломної роботи студент повинен давати посилання на джерела, матеріали з яких наводяться або використовуються в дипломній роботі. Такі посилання дають змогу відшукати відповідний документ і перевірити достовірність відомостей про його цитування.

Посилання в тексті дипломної роботи слід зазначити порядковим номером відповідного джерела у переліку літератури, взятим у квадратні дужки. Наприклад: «Сутність нормативно-параметричних методів ціноутворення розкрита в роботах [5, 7, 12, 19]»

Якщо використовують відомості, матеріали з монографій, оглядових статей, інших джерел з великою кількістю сторінок, тоді в посиланні необхідно точно вказати номери сторінок, ілюстрацій, таблиць, формул з джерела, на яке дано посилання в дипломній роботі. Посилання подаються одразу після закінчення цитати у квадратних дужках, де вказується порядковий номер джерела у списку літератури та відповідна сторінка джерела (наприклад [4, с. 35]).

4.1.7. Оформлення списку використаних джерел

Розділ «Список використаних джерел» містить бібліографічний опис використаних джерел і розміщується після висновків.

Бібліографічний опис складають безпосередньо за друкованим твором або виписують із каталогів і бібліографічних покажчиків повністю без пропусків будь-яких елементів, скорочення назв таке інше (див. дод. Е).

Як зазначалося вище, джерела слід розміщувати одним із двох способів: у порядку появи посилань у тексті дипломної роботи або в алфавітному порядку прізвищ перших авторів або заголовків літературних джерел.

Другий спосіб є найбільш зручний і рекомендований при написанні дипломної роботи.

Приклад списку використаних джерел:

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Азоев Г.Л., Челенков А.П. Конкурентные преимущества фирмы. – М., 2000. – 459 с.
2. Балабанова Л.В., Холод В.В. Стратегічне маркетингове управління конкурентоспроможністю підприємств. Навчальний посібник. – К.: ВД “Професіонал”, 2006. – 448 с.
3. Василенко В.А., Ткаченко Т.І. Стратегічне управління. Навчальний посібник. – К.: ЦУЛ, 2003. – 396 с.
4. Виханский О.С. Стратегическое управление: Учебник. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Гардарики, 2000. – 296 с.

4.1.8. Додатки

Матеріал, що доповнює положення дипломної роботи, допускається розміщувати в додатках. У додатки можуть виноситися: ілюстрації, таблиці великого формату, розрахунки т. ін.

Кожний додаток повинен починатися з нової сторінки та мати заголовок, надрукований без абзацного відступу із вирівнюванням по центру. Над заголовком (також із вирівнюванням по центру) друкується слово «Додаток» і велика літера, що його позначає.

Додатки позначають великими літерами української абетки, починаючи з А, за винятком літер Г, Є, З, І, Ї, Й, О, Ч, Б. Якщо у дипломній роботі один додаток, то він позначається як «Додаток А».

Ілюстрації, таблиці та формули, розміщені в додатках, нумерують у межах кожного додатка, наприклад: таблиця Д.1 – перша таблиця додатка Д.

Прикладом правильного оформлення додатків можуть слугувати додатки даного методичного посібника.

4.2. Підготовка студента до захисту дипломної роботи

4.2.1. Отримання відгуку керівника

Завершена дипломна робота ретельно вичитується студентом, перевіряється керівником, при необхідності редагується, зшивається (на РВЛ КНТУ), підписується студентом і подається для остаточного перегляду та написання відгуку науковому керівнику у строки, передбачені календарним планом-графіком, але не пізніше, як за 15 днів до захисту.

Науковий керівник підписує дипломну роботу та готує відгук.

Слід зазначити, що форма та зміст написання відгуку є самостійною і творчою справою наукового керівника. Як правило, відгук передбачає:

- аналіз проведеного студентом дослідження із врахуванням актуальності, глибини та повноти вирішення завдань дипломної роботи;
- оцінку залучених методів аналізу;
- висновок про доцільність та корисність зроблених дипломником висновків та пропозицій (з теоретичної та практичної точки зору), можливість їх впровадження на даному, а також на інших підприємствах;
- характеристику проявленого відношення студента до розробки теми дипломної роботи, ступеня оволодіння ним методами дослідження, його професійної підготовленості;
- оцінку загальної грамотності, логічності та послідовності викладання матеріалу, відповідності змісту

та оформлення дипломної роботи існуючим кваліфікаційним та методичним вимогам;

- диференційовану оцінку дипломної роботи.

Приклад написання відгуку наукового керівника міститься у додатку И.

Дипломна робота разом з відгуком керівника передається завідуючому кафедри, який перевіряє якість виконання та оформлення дипломної роботи, наявність у ній підписів студента і керівника, вивчає відгук наукового керівника, проводить співбесіду із студентом і тільки після цього вирішує питання про затвердження дипломної роботи (допуск студента до захисту), роблячи при цьому відповідний запис на титульному аркуші дипломної роботи. Далі дипломна робота направляється на рецензію.

4.2.2. Отримання рецензії

Отримання рецензії на дипломну роботу є наступним етапом підготовки студента до захисту. Секретар державної екзаменаційної комісії (ДЕК) видає студенту-дипломнику направлення на рецензію. Після заповнення рецензентом бланк направлення студент повертає секретарю ДЕК.

Рецензія вважається зовнішнім документом. Рецензію на дипломну роботу спеціаліста має надавати фахівець у сфері економіки підприємств, який працює за фахом, але за межами університету, де відбуватиметься захист. Бажано, щоб практична діяльність рецензента була безпосередньо пов'язана з проблематикою дипломної роботи, а його досвід роботи за фахом складав не менше 5 років.

Оскільки дипломна робота магістра несе наукове навантаження, рецензію на неї надає фахівець, який має науковий ступінь доктора або кандидата економічних наук, проте не є співробітником кафедри, на якій виконувалася дана дипломна робота.

Завдання рецензента – прочитати дипломну роботу і викласти своє враження та висновки письмово, тобто у формі рецензії. При цьому рецензент відмічає актуальність теми, робить короткий і разом з тим глибокий аналіз змісту дипломної роботи з обов’язковими конкретними критичними зауваженнями.

Аналізуючи основну частину дипломної роботи, рецензент встановлює, в якому ступені дипломнику вдалося виявити не вирішені проблеми в організації досліджуваного економічного напрямку діяльності на підприємстві, та відмічає особистий вклад автора у їх вирішення. На основі цього робиться висновок про теоретичне та практичне значення висунутих пропозицій та можливість їх упровадження у виробництво. Рецензент відмічає й інші позитивні сторони дипломної роботи. Разом із тим рецензент встановлює, чи повністю дипломник розкрив зміст теми, чи переконливо обґрунтував свої пропозиції, що потрібно було зробити додатково для більш аргументованого обґрунтування своїх пропозицій, для більш глибокого вивчення теоретичних положень. Зауваження можуть стосуватися також орфографічних помилок, відхилень в оформленні дипломної роботи від встановлених вимог.

У підсумку рецензії дається оцінка дипломної роботи в цілому, її відповідність встановленим вимогам, висловлюється думка про можливість присвоєння автору кваліфікації економіста підприємства, виставляється оцінка за чотирибальною шкалою (відмінно, добре, задовільно, незадовільно).

Рецензент вказує посаду, яку займає, місце роботи, прізвище, ім’я, по-батькові, дату і підписує рецензію. Підпис завіряється печаткою організації, де працює рецензент, якщо рецензування проводилося поза межами університету.

Приклад оформлення рецензії наводиться у додатку К.

Після одержання позитивної рецензії студент знайомиться з її змістом і готується під час захисту дипломної роботи відповісти на зауваження рецензента.

4.2.3. Підготовка ілюстративного матеріалу

У день захисту дипломної роботи студент повинен мати при собі попередньо підготовлені доповідь та ілюстративний матеріал.

Призначення *ілюстративного матеріалу* – у вигляді якісно оформлених схем, діаграм, графіків, таблиць, прикладів розрахунків, економіко-математичних моделей проілюструвати сутність проведеного студентом дослідження, пояснити результати аналізу, спрямованість висновків та наданих пропозицій.

Ілюстративний матеріал може бути представлений в процесі захисту у вигляді плакатів, слайдів. Проте рекомендується найбільш економічний і зручний спосіб наочного представлення дипломної роботи: виготовлення буклетів або альбомів з аркушу форматом А4.

Титульна сторінка ілюстративного матеріалу оформлюється на аркуші формату А4 згідно зразка, який наведено у додатку Ж.

Один комплект ілюстративного матеріалу має містити 7-10 сторінок з інформацією, яка відображає найбільш суттєві аспекти дипломного дослідження. Сторінки скріплюють швидкозшивачем.

Для роботи екзаменаційної комісії студент готує 7-8 екземплярів ілюстративного матеріалу, оскільки в процесі захисту кожний член комісії особисто вивчає дані таблиць, діаграм тощо і на їхній основі ставить запитання студенту.

Всі сторінки ілюстративного матеріалу (крім титульної) нумеруються. На одній сторінці може бути розміщено 1-3 таблиці або 1-2 рисунки.

При оформленні таблиць і рисунків (графіків, діаграм, схем) слід дотримуватися тих самих правил, що й при оформленні дипломної роботи. Проте нумерація таблиць і рисунків повинна вестися за порядком їх розміщення в ілюстративних матеріалах (Рис.1, Рис.2 і т.д.; Таблиця 1, Таблиця 2 і т.д.) не залежно від їхньої нумерації у дипломній роботі.

Послідовність розміщення ілюстративного матеріалу краще пов'язати з логічною побудовою доповіді, що полегшить сприйняття виступу членами комісії та дозволить запобігти зайвих запитань.

До ілюстративних матеріалів не слід включати зразки та бланки документів фінансово-бухгалтерської звітності, законодавчо-нормативні акти, багатосторінкові теоретичні пояснення. Таке помилкове розуміння ролі ілюстративного матеріалу може призвести до зниження оцінки.

Варто підкреслити, що якість та грамотність оформлення таблиць, діаграм, графіків, вміння їх «читати очима економіста» характеризує рівень підготовки студента до захисту дипломної роботи. Тому студент має попередньо не один раз уважно опрацювати дані таблиць та рисунків, щоб на підставі ілюстративного матеріалу в ході захисту вміти простежити певні тенденції, пояснити кожен цифру, її економічний зміст, наслідки для підприємства.

4.2.4. Підготовка доповіді до захисту

До захисту студент-дипломник готується заздалегідь. Готує доповідь, ілюстративний матеріал, узгоджує їх із керівником. Доповідь повинна містити коротке, але чітке

викладення основних положень дипломної роботи. За тривалістю вона має складати 7-10 хвилин.

Доцільно продумати свою доповідь, склавши її письмово, щоб стисло, аргументовано, впевнено, вільно від тексту викласти головні думки, положення дипломної роботи та висновки.

Доповідь, як правило, розпочинається такими словами:

«Шановні члени державної екзаменаційної комісії! Шановні присутні! Актуальність теми дипломної роботи обумовлена ...».

Далі після обґрунтування актуальності теми дипломної роботи слід вказати її мету, об'єкт дослідження (підприємство, на прикладі якого проведено дослідження), окреслити стан вивчення даної проблеми. Потім перейти до стислого викладення основного змісту розділів дипломної роботи, звертаючись одночасно в процесі доповіді до ілюстративного матеріалу. Наприклад: «...Аналіз випуску окремих видів продукції та асортиментних зрушень, які відбулися в 2008 р. показав наступне (друга сторінка ілюстративного матеріалу таблиця 3)...».

Головну увагу у доповіді необхідно приділити результатам проведеного дослідження, викладенню висновків, рекомендацій щодо напрямів розв'язання окреслених проблем, шляхів усунення виявлених недоліків. Своє бачення наслідків реалізації висунутих пропозицій для підприємства слід аргументувати з позицій економіста. Виступ завершується, як правило, словами : «Доповідь закінчено. Дякую за увагу».

4.2.5. Захист дипломної роботи

Захист дипломних робіт проводиться на відкритому засіданні ДЕК з участю не менше половини її складу.

Місцем захисту може бути як університет, так і підприємство, для якого тематика дипломних робіт, що захищаються, представляє науково-теоретичний і практичний інтерес.

Секретар остаточно перевіряє наявність у дипломній роботі необхідних підписів, вивчає зміст документів, які прикладаються (рецензія, відзив наукового керівника, ілюстративний матеріал). При виявленні окремих порушень захист відкладається для термінового виправлення студентом зазначених недоліків. Якщо зауважень у секретаря ДЕК немає, він реєструє надходження дипломної роботи та повідомляє студенту про допуск його до захисту у зазначений графіком термін.

Дуже важливо психологічно підготуватися до такої відповідальної події, якою є захист. Слід бути готовим відповідати на запитання, зауваження членів комісії, керівника та рецензента (якщо були зауваження у відгуку наукового керівника, в рецензії), управляти своїми емоціями та хвилюванням. При необхідності відстоювати свою точку зору (в разі незгоди із певним зауваженням), слід заздалегідь продумати, як це зробити більш тактовно та аргументовано.

Процедура захисту є наступною. Голова Державної екзаменаційної комісії відкриває її засідання. Секретар ДЕК оголошує захист студента (називаючи його прізвище, ім'я, по-батькові, назву теми дипломної роботи) та надає йому слово. Студент передає членам комісії ілюстративний матеріал, виходить до трибуни і розпочинає доповідь.

Під час доповіді члени комісії продивляються дипломну роботу, поданий ілюстративний матеріал. Після закінчення доповіді студент відповідає на запитання членів комісії.

Відповідаючи на запитання, студент може користуватися своєю дипломною роботою, наводити цифрові дані або цитувати окремі положення. Відповіді на запитання повинні бути стислими, переконливими, теоретично обґрунтованими, при необхідності підтвердженими цифровими матеріалами. Кількість питань, що задаються студенту під час захисту, не обмежується.

Потім секретар ДЕК зачитує тексти відгуку наукового керівника, зовнішньої рецензії. Голова ДЕК надає студенту заключне слово, в якому дипломник відповідає на зауваження рецензента, погоджується із ним, пояснює причину недоробок, вказує на способи їхнього усунування або аргументовано спростовує їх, відстоюючи власну точку зору. Якщо немає зауважень або запитань з боку комісії, голова комісії оголошує захист завершеним.

Висновок комісії стосовно оцінки захисту оголошується в той же день після проведення закритого засідання членів комісії і відображається у протоколі ДЕК. Засідання передбачає: а) обговорення думок членів комісії з приводу якості дипломної роботи, доповіді, відповідей на запитання, оцінки роботи керівником і рецензентом, результатів навчання студента в університеті; б) проведення голосування.

Після оголошення результатів захисту, студенти, які отримали позитивну оцінку, повинні терміново здати дипломну роботу до архіву КНТУ. Про порядок надходження дипломної роботи до архіву секретар ДЕК має повідомити студентів напередодні її.

4.2.6. Оцінювання захисту дипломної роботи

Максимальна кількість балів, яку студент може отримати на захисті роботи, становить 100 балів.

У процесі захисту дипломних робіт студентів кожен член державної екзаменаційної комісії на засіданні ставить свою оцінку по кожній позиції, наведеній у табл. 4.1.

Якщо рецензентом або керівником у відгуку виставлена традиційна оцінка за національною шкалою, то члени ДЕК проставляють бали, користуючись таким співвідношенням згідно умов наведеної нижче таблиці: «відмінно» – 20 балів, добре – 16 балів, задовільно – 12 балів.

Таблиця 4.1

Критерії оцінювання дипломної роботи

Критерії	Кількість балів	
	мінімальна	максимальна
1) Середня кількість балів за результатами навчання	12	20
2) Оформлення роботи відповідно до вимог	3	5
3) Змістовність доповіді, ілюстрація дослідження (мультимедійна презентація, ілюстративний матеріал)	9	15
4) Правильність відповідей на запитання, їх повнота	12	20
5) Оцінка роботи у відгуку наукового керівника	12	20
6) Оцінка роботи у рецензії	12	20
Загальна оцінка	60	100

Під час закритого обговорення члени ДЕК шляхом голосування узгоджують середню кількість балів по кожному критерію і отримують загальний бал за захист дипломної роботи, що відповідає певній оцінці за національною шкалою та шкалою ECTS (див. табл. 4.1, 4.2).

Таблиця 4.2

**Відповідність оцінок у балах за національною
шкалою та шкалою ECTS**

Оцінка захисту дипломної роботи		
В балах за рішенням ДЕК	За національною шкалою	За шкалою ECTS
90–100	Відмінно	A (відмінно)
82–89	Добре	B (дуже добре)
74 –81		C (добре)
64–73	Задовільно	D (задовільно)
60-63		E (достатньо)
35–59	Незадовільно	FX (незадовільно)
1–34		F (незадовільно)

У разі позитивної оцінки захисту випускником дипломної роботи, ДЕК приймає рішення присвоїти йому освітньо-кваліфікаційний рівень «спеціаліст» («магістр») за спеціальністю 030504 «Економіка підприємства». Рішення ДЕК оголошується на відкритому засіданні.

РОЗДІЛ 5. ТЕМАТИКА ДИПЛОМНИХ РОБІТ

Тематика дипломних робіт повинна бути актуальною та відповідати сучасному стану та перспективам розвитку виробництва, а також направлена на вирішення найважливішого завдання – підвищення ефективності та конкурентоспроможності вітчизняних підприємств в умовах ринкових відносин. Об'єктами дипломного проектування можуть бути підприємства різних форм власності і типів господарювання, що займаються виробництвом продукції (наданням послуг).

Тематика дипломних робіт визначається випускаючою кафедрою. Студент має право обрати відповідну тему із запропонованого переліку або запропонувати свою тему дипломної роботи, попередньо обґрунтувавши доцільність її розробки. Тема дипломної роботи може бути також виконана за замовленням підприємства, де студент проходив виробничу практику.

Вибір актуальної теми дипломної роботи має важливе значення у формуванні знань майбутнього спеціаліста (магістра) у сфері економіки підприємства. Тут необхідно враховувати багато факторів: профіль роботи, форму навчання, зацікавленість студента роботою над конкретною темою, можливістю збору матеріалу за даною темою на тому підприємстві, де студент проходитиме переддипломну практику, той обсяг теоретичних знань, який студент накопичив у процесі підготовки до роботи над даною темою.

Назва тем дипломних робіт може уточнюватися й змінюватися кафедрою за пропозиціями наукових керівників і студентів в залежності від нових наукових завдань та особливостей підприємства, обраного для дослідження.

Орієнтовна тематика дипломних робіт за окремими напрямками:

«Ефективність (результативність) діяльності підприємства»:

1. Підвищення прибутковості діяльності підприємства.

2. Підвищення прибутковості діяльності підприємства на засадах його реструктуризації.

3. Підвищення ефективності господарської діяльності підприємства.

4. Впровадження сучасних методів оцінки ефективності діяльності підприємства (підрозділу).

5. Оцінка джерел утворення та обґрунтування цільових обсягів прибутку підприємства.

«Матеріально-технічне забезпечення.

Собівартість продукції»

1. Оцінка та підвищення ефективності використання матеріальних та паливно-енергетичних ресурсів на підприємстві.

2. Напрямки раціонального використання матеріальних ресурсів на підприємстві.

3. Впровадження ресурсозберігаючих технологій на підприємстві.

4. Удосконалення матеріально-технічної бази підприємства.

5. Удосконалення системи матеріально-технічного забезпечення на підприємстві.

6. Удосконалення організації та управління матеріальними запасами на підприємстві.

7. Оцінка та реалізація резервів зниження витрат виробництва на підприємстві.

8. Удосконалення нормування витрат на виробництво продукції підприємства.

9. Оцінка та реалізація резервів зниження витрат комплексних статей собівартості на підприємстві.

10. Резерви зниження собівартості продукції (робіт, послуг) підприємства.

«Потужність підприємства. Основні фонди»

1. Оцінка та підвищення ефективності використання основних фондів підприємства.

2. Напрямки технічного переобладнання та реконструкції підприємств.

3. Підвищення ефективності використання джерел відновлення основних фондів.

4. Удосконалення амортизаційної політики підприємства.

5. Маркетинговий підхід до обґрунтування виробничої потужності підприємства.

«Управління персоналом підприємства. Економіка праці»

1. Внутрішньовиробничі резерви підвищення продуктивності праці та їх використання.

2. Удосконалення організації заробітної плати на підприємстві.

3. Удосконалення організації праці на підприємстві.

4. Удосконалення кадрової політики підприємства.

6. Удосконалення організації та планування оплати праці основних та допоміжних робітників підприємства.

7. Організація раціонального розташування та використання кадрів підприємства.

8. Удосконалення системи управління трудовими ресурсами підприємства.

9. Удосконалення форм і систем оплати праці на підприємстві.

10. Управління мотивацією праці на підприємстві та шляхи її удосконалення.

11. Забезпечення соціального розвитку трудових колективів підприємств.

12. Удосконалення системи управління персоналом підприємства.

13. Підвищення ефективності використання трудових ресурсів підприємства.

«Фінансові ресурси підприємства»

1. Фінансові ресурси підприємства, особливості їх формування та використання.

2. Фінансові аспекти формування та використання оборотних коштів підприємства.

3. Оцінка фінансово-економічного стану підприємства та розробка заходів щодо його поліпшення.

4. Удосконалення системи управління оборотними коштами підприємства.

5. Оцінка можливостей довгострокового кредитування підприємств.

6. Розробка стратегічного фінансового плану підприємства.

7. Удосконалення управління фінансовими ресурсами підприємства.

«Конкурентоспроможність підприємства та його продукції»

1. Управління конкурентоспроможністю підприємства.

2. Управління конкурентоспроможністю продукції підприємства.

3. Прогнозування та забезпечення конкурентоспроможності нових виробів підприємства.

4. Розробка заходів щодо підвищення конкурентоспроможності продукції підприємства.

5. Розробка заходів щодо підвищення якості продукції на підприємстві.

6. Напрямки створення сучасної системи управління якістю продукції на підприємстві.

7. Формування та забезпечення конкурентних переваг підприємства.

«Потенціал підприємства»

1. Напрямки розвитку та підвищення ефективності використання виробничого потенціалу підприємства.

2. Планування розвитку потенціалу підприємства.

3. Оцінка використання виробничого потенціалу підприємства та шляхи його підвищення.

4. Оцінка інвестиційного потенціалу підприємства та розробка шляхів його підвищення.

«Планування діяльності підприємства»

1. Планування системи техніко-економічних показників діяльності підприємства.

2. Удосконалення методів оперативно-виробничого планування на підприємстві.

3. Обґрунтування плану реалізації продукції підприємства як основа розробки виробничої програми підприємства.

4. Обґрунтування методів планування діяльності підприємства.

«Стратегія розвитку підприємства»

1. Розробка та економічне обґрунтування програми диверсифікації діяльності підприємства.

2. Підвищення ефективності роботи підприємства за рахунок диверсифікації виробництва.

3. Розробка загальноконкурентної стратегії підприємства.

4. Удосконалення системи стратегічного управління на підприємстві.

5. Удосконалення системи стратегічного планування на підприємстві.

6. Розробка стратегії діяльності підприємства.

7. Розробка і аналіз стратегічних альтернатив діяльності підприємства.

8. Впровадження системи стратегічного управління на підприємстві.

«Організація виробництва»

1. Удосконалення системи оперативного управління виробництвом на підприємстві.

2. Оцінка рівня організації основного виробництва на підприємстві та розробка заходів щодо його підвищення.

3. Вибір та обґрунтування напрямків інтенсифікації виробництва.

4. Розробка системи оперативного управління поточно-груповим виробництвом.

5. Розробка механізму реінжинірингу виробничих процесів підприємства.

6. Удосконалення організації виробництва на базі автоматизованих інформаційних систем.

7. Розробка системи комплексної підготовки виробництва нової продукції на підприємстві.

8. Удосконалення організації основного виробництва на підприємстві.

9. Удосконалення організації допоміжного виробництва (інструментального, ремонтного) на підприємстві.

«Структури та методи управління підприємством»

1. Удосконалення загальної організаційної структури управління підприємством.

2. Удосконалення системи управління підприємством.

3. Оцінка потенціалу загального управління підприємством та розробка заходів щодо його розвитку.

4. Впровадження сучасних структур і методів управління підприємством.

5. Удосконалення системи управління виробництвом на підприємстві.

«Інвестиційна та інноваційна діяльність підприємства»

1. Удосконалення організації управління інвестиційними проектами на підприємстві.

2. Удосконалення планування інноваційної діяльності підприємства.

3. Розробка та обґрунтування бізнес-плану інвестиційного проекту підприємства.

4. Розробка стратегії та тактики інвестиційного менеджменту.

5. Стратегічне планування інвестиційної діяльності підприємства.

6. Удосконалення процесу прийняття рішень щодо інвестиційних проектів підприємства.

7. Удосконалення інвестиційної діяльності підприємства.

8. Планування інноваційної діяльності підприємства.

9. Оцінка ефективності інноваційного процесу на підприємстві.

10. Оцінка інноваційного потенціалу підприємства та розробка рекомендацій щодо його розвитку.

11. Розробка рекомендацій щодо удосконалення управління інноваціями на підприємстві.

12. Підвищення ефективності науково-дослідних та експериментально-конструкторських робіт на підприємстві.

13. Обґрунтування ефективності інновацій на підприємстві.

14. Удосконалення системи управління підготовкою виробництва нової продукції на підприємстві.

«Маркетингова діяльність підприємства»

1. Удосконалення товарної політики підприємства.

2. Удосконалення збутової діяльності підприємства.

3. Розробка плану маркетингової діяльності підприємства.

4. Удосконалення маркетингової стратегії підприємства.

5. Розробка рекомендацій щодо удосконалення управління маркетингом на підприємстві.

6. Управління господарською діяльністю підприємства на засадах маркетингу.

7. Організація маркетингової діяльності підприємства.

8. Підвищення ефективності комерційної (збутової) діяльності підприємства.

ДОДАТКИ

Додаток А

Завідувачу кафедри економіки
та підприємництва

студента групи _____
спеціальності _____

(П.І.П. студента)

ЗАЯВА

Прошу дозволити мені виконання дипломної
роботи спеціаліста (магістра) на тему:

« _____ »

(назва теми)

та призначити науковим керівником

(науковий ступінь, вчене звання, П.І.П.)

Погоджено:

Науковий керівник дипломної
роботи спеціаліста (магістра)

(підпис)

(П.І.П.)

« ____ » _____ 200__ р.

Завідувач кафедри економіки
та підприємництва

(підпис)

(П.І.П.)

« ____ » _____ 200__ р.

Додаток Б (зразок)

КІРОВОГРАДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет Економіки та менеджменту

Кафедра Економіки та підприємництва

Освітньо-кваліфікаційний рівень магістр

Напрямок підготовки _____

Спеціальність 8.03050401 «Економіка підприємства»

ЗАТВЕРДЖУЮ:

Завідувач кафедри економіки
та підприємництва

д.е.н., проф. М.В. Семикіна

«___» _____ 2016 року

З А В Д А Н Н Я НА ДИПЛОМНУ РОБОТУ СТУДЕНТУ

Федіну Петру Олександровичу

1. Тема роботи «Управління конкурентоспроможністю продукції підприємства (на прикладі ТДВ «Кіровоградський завод будівельних матеріалів №2 - Синтез» м. Кіровоград)»

керівник роботи Петров І.В., к.е.н., доцент

затверджені наказом вищого навчального закладу від «___» _____ 2016 р. №

2. Строк подання студентом роботи 15 грудня 2016 р.

3. Вихідні дані до роботи Статут підприємства; статистична звітність підприємства за 2013-2015 р.; планові та звітні показники роботи підприємства за досліджуваний період; інформація про споживачів, постачальників, конкурентів підприємства, нормативні та законодавчі акти України

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити) Вступ

1. Теретико-методологічні основи управління конкурентоспроможністю продукції підприємства

2. Конкурентний аналіз галузі та позиції у ній підприємства

3. Напрямки забезпечення конкурентоспроможності продукції ТДВ «КЗБМ №2 - Синтез»

Висновки

Список використаних джерел

Додатки

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень)

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв

7. Дата видачі завдання 20 вересня 2016 р.

Керівник роботи _____ к.е.н., доц. Петров І.В.
(підпис) (прізвище та ініціали)

Роботу прийняв до виконання _____ Федін П.О.
(підпис) (прізвище та ініціали)

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів виконання дипломної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1.	Ознайомлення з літературними джерелами	21.09.16-01.10.16	
2.	Написання вступу та першого розділу «Теоретико-методологічні основи управління конкурентоспроможністю продукції підприємства»	02.10.16-25.10.16	
3.	Написання другого розділу «Конкурентний аналіз галузі та позиції у ній підприємства»	26.10.16-25.11.16	
4.	Написання третього розділу «Напрямки забезпечення конкурентоспроможності продукції ТДВ «КЗБМ №2»»	26.11.16-20.12.16	
5.	Оформлення дипломної роботи	21.12.16-27.12.16	
6.	Підготовка ілюстративного матеріалу, отримання відгуку наукового керівника, зовнішньої рецензії, підготовка до захисту	27.12.16-05.01.17	

Студент-дипломник _____ Федін П.О.
(підпис) (прізвище та ініціали)

Керівник роботи _____ к.е.н., доц. Петров І.В.
(підпис) (прізвище та ініціали)

ЗМІСТ

ВСТУП	4
1. МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ	
КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА	7
1.1 Теорія управління конкурентоспроможністю підприємств: сучасний стан та аспекти розвитку	7
1.2. Актуальність та проблеми впровадження систем управління конкурентоспроможністю вітчизняних підприємств	13
1.3. Сутність і особливості ідентифікації поняття конкурентоспроможності підприємства.	22
1.4. Аналіз методів оцінки конкурентоспроможності підприємства.	29
2. АНАЛІЗ КОНКУРЕНТНОЇ ПОЗИЦІЇ ПІДПРИЄМСТВА	46
2.1. Загальна характеристика підприємства	46
2.2. Аналіз макросередовища підприємства	51
2.3. Аналіз безпосереднього оточення ТОВ "Актив"	54
<i>2.3.1. Аналіз впливу покупців</i>	<i>54</i>
<i>2.3.2. Аналіз впливу постачальників</i>	<i>56</i>
<i>2.3.3. Аналіз діяльності конкурентів</i>	<i>57</i>
<i>2.3.4. Аналіз ринку робочої сили</i>	<i>59</i>
2.4. Аналіз внутрішнього середовища ТОВ "Актив"	61
<i>2.4.1. Аналіз кадрового потенціалу підприємства</i>	<i>61</i>
<i>2.4.2. Аналіз виробництва</i>	<i>65</i>
<i>2.4.3. Аналіз маркетингової діяльності підприємства</i>	<i>68</i>
<i>2.4.4. Аналіз фінансового стану підприємства</i>	<i>70</i>
2.5.Складання балансу факторів зовнішнього та внутрішнього середовища за методикою SWOT-аналізу	76
3. РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО УПРАВЛІННЯ	
КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНОЇ КРИЗИ	80
3.1. Оцінка рівня конкурентоспроможності ТОВ «Актив»	80
3.2. Рекомендації по підвищенню конкурентоспроможності підприємства	94
ВИСНОВКИ	107
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	111
ДОДАТКИ	115

Додаток Г

КИРОВОГРАДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ЕКОНОМІКИ ТА МЕНЕДЖМЕНТУ
КАФЕДРА ЕКОНОМІКИ А ПІДПРИСМНИЦТВА

ЗВІТ

із наукової практики на тему:

**«Управління конкурентоспроможністю підприємств
(на прикладі ТОВ «Актив» м. Кропивницький)»**

Виконав студент 6 курсу,
групи ЕП-15М-1,5
спеціальності 8.03050401 -
«Економіка підприємства»
Іванов Олег Петрович

Науковий керівник:
к.е.н., доц Вербовська Н.П.

КРОПИВНИЦЬКИЙ 20__

Додаток Д

**КІРОВОГРАДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ЕКОНОМІКИ ТА МЕНЕДЖМЕНТУ
КАФЕДРА ЕКОНОМІКИ ТА ПІДПРИЄМНИЦТВА**

ДОПУЩЕНО ДО ЗАХИСТУ:

Завідувач кафедри

_____проф. Семикіна М.В.

«_____»_____2016 р.

ДИПЛОМНА РОБОТА СПЕЦІАЛІСТА

**на тему: «Управління конкурентоспроможністю підприємств
(на прикладі ТОВ «Актив» м. Кропивницький)»**

Виконав студент 5 курсу,
групи ЕП-15С
спеціальності 7.03050401 -
«Економіка підприємства»
Іванов Олег Петрович

Науковий керівник:
к.е.н., доц Вербовська Н.П.

КРОПИВНИЦЬКИЙ 20__

КИРОВОГРАДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ЕКОНОМІКИ ТА МЕНЕДЖМЕНТУ
КАФЕДРА ЕКОНОМІКИ ТА ПІДПРИЄМНИЦТВА

ДОПУЩЕНО ДО ЗАХИСТУ:

Завідувач кафедри

_____проф. Семикіна М.В.

«_____» _____ 2016 р.

ДИПЛОМНА МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

**на тему: «Управління конкурентоспроможністю підприємств
(на прикладі ТОВ «Актив» м. Кропивницький)»**

Виконав студент 6 курсу,
групи ЕП-15М-1,5
спеціальності 8.03050401 -
«Економіка підприємства»
Іванов Олег Петрович

Науковий керівник:
к.е.н., доц Вербовська Н.П.

КРОПИВНИЦЬКИЙ 20__

**Приклад оформлення бібліографічного опису
в розділі «Список використаних джерел»,
який наводиться у дипломній роботі**

Характеристика джерела	Приклад оформлення
Монографії: один, два або три автора	Ковальов В.В. Методи оцінки інвестиційних проєктів. – М.: Фінанси і статистика, 2001. – 432 с. Тарасюк Г.М., Шваб Л.І. Планування діяльності підприємства: Навч. посібник. – Житомир: ЖДТУ, 2003. – 580 с. Ідрісов А.Б., Картишев С.В., Постников А.В. Стратегічне планування і аналіз ефективності інвестицій. Видання 2-е. – М.: Інформаційно-видавничий будинок «Финличъ», 1997. – 272 с.
чотири автора	Совершенствование механизма управления инновационным процессом / Ф.Е.Поклонский, С.Ф.Поважный, О.И.Пампура, А.Н.Заречнев. – Донецк, Ин-т экон. пром-ти, 1995. – 127 с.
п'ять та більше авторів	Концепція державної науково-технічної політики України в перехідний період / О.І.Амоша, Б.М.Біренберг, В.П.Вишневський та ін.; Під ред. М.Г.Чумаченка. Донецьк: Ін-т экон. пром-ті НАН України, 1996.– 39 с.

Характеристика джерела	Приклад оформлення
Багатотомні видання	Ильин А.И., Синица Л.М. Планирование на предприятии: В 2-х ч. Часть 2. Тактическое планирование / Под общ. ред. А.И.Ильина. – Мн.: ООО «Новое знание», 2000. – 416 с.
Перекладні видання	Друккер П. Як забезпечити успіх у бізнесі: новаторство і підприємництво / Пер. з англ. – К.: Україна, 1994. – 223 с.
Словники	Энциклопедический словарь бизнесмена: Менеджмент, маркетинг, информатика / Сост.: М.И.Молдованов. – К.: Техника, 1993. – 856 с.
Збірники наукових праць	Проблеми економіки та управління: Зб. наук. Праць Нац. ун-ту «Лвівська політехніка» № 582, 2007. – 267с.
Статистичні щорічники	Статистичний щорічник України за 2007 рік – держкомстат України. (За ред.. д.е.н. О.Г. Осауленка) – К.:Консультант, 2008. – 663с.
Стандарти	ДСТУ ISO 9000:2001 Система управління якістю. Основні положення та словник. – К.: 2001.
Закони	Про пріоритетні напрямки інноваційної діяльності в Україні: Закон України від 16.01.2003 р. №433-IV // Урядовий кур'єр. – 2003. – №32. Про інноваційну діяльність: Закон України від 04.07.2002 р. №40-IV // liga.kiev.ua.

Характеристика джерела	Приклад оформлення
Статті у збірнику, журналі	Долішній М., Бойко Є., Іщук С. Організаційно-економічні напрямки інноваційної діяльності в Україні: регіональні аспекти //Регіональна економіка. – 2004. – №2. – С. 111-120.
Тези доповідей	Коріньєв В.Л. Оптимізація рішення при виборі цінової стратегії // Проблеми впровадження інформаційних технологій в економіці та бізнесі: Матеріали міжнародної наук.-практ. Конференції. Ірпінь, 3-6 травня 2000 р. – К.: КНЕУ, 2000. – С. 204-205.
Дисертації	Малащук Д. В. Конкурентоспроможність машинобудівного комплексу України в умовах глобалізації світових ринків: Дис.. канд. екон. наук: 08.05.01 / Українська академія зовнішньої торгівлі. – К., 2005. – 207 с.
Автореферати дисертацій	Кужилєва О. В. Інноваційний потенціал торгової марки підприємства: автореф. дис. канд. екон. наук: 08.00.04 / Донецький національний ун-т економіки і торгівлі ім. Михайла Туган-Барановського.– Донецьк, 2007. – 18 с.

Додаток Ж

КИРОВОГРАДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ЕКОНОМІКИ ТА МЕНЕДЖМЕНТУ
КАФЕДРА ЕКОНОМІКИ ТА ПІДПРИЄМНИЦТВА

ІЛЮСТРАТИВНИЙ МАТЕРІАЛ
ДО ЗАХИСТУ ДИПЛОМНОЇ МАГІСТЕРСЬКОЇ РОБОТИ
З ЕКОНОМІКИ ПІДПРИЄМСТВА НА ТЕМУ:
**«Управління конкурентоспроможністю підприємств
(на прикладі ТОВ «Актив» м. Кропивницький)»**

Виконав студент 6 курсу,
групи ЕП-15М-1,5
спеціальності 8.03050401 -
«Економіка підприємства»
Іванов Олег Петрович

Науковий керівник:
к.е.н., доц Вербовська Н.П.

КРОПИВНИЦЬКИЙ 20__

Відгук
наукового керівника на дипломну магістерську роботу
студента КНТУ групи ЕП-15М-1,5
Іванова Олега Петровича
на тему: «Управління конкурентоспроможністю підприємств
(на прикладі ТОВ «Актив» м. Кропивницький)»

Економіка України знаходиться у процесі формування ринкового механізму, однією з головних ознак якого є створення конкурентного середовища, що спонукає суб'єктів ринку більш ретельно ставитися до дослідження кон'юнктури, потреб споживачів, прямих та потенційних конкурентів, забезпечення ефективної виробничої та збутової діяльності. Виважене управління названими питаннями на підприємстві обумовлює забезпечення його конкурентоспроможності як на вітчизняних, так і на зарубіжних ринках. Виходячи з таких міркувань, магістерську роботу О.П. Іванова присвячено надзвичайно важливій, актуальній проблемі.

Представлена дипломна робота виконана у повній відповідності із завданням і строками виконання календарного плану-графіку, має обсяг 104 с., за структурою включає вступ, три розділи, висновки, список використаної літератури, додатки. Ілюстративний матеріал містить 20 таблиць і 6 рисунків, які відповідають напряму дослідження.

Студент добре засвоїв методику конкурентного аналізу галузі й ретельно проаналізував внутрішнє та зовнішнє середовище ТОВ «Актив». Особливого схвалення заслуговують такі аспекти роботи, як: уточнення поняття «конкурентоспроможність підприємства» на основі аналізу існуючих дефініцій даної категорії; обґрунтований вибір методу оцінки конкурентоспроможності підприємства паливно-енергетичної галузі; визначення критеріїв і показників оцінки; розрахунок рівня конкурентоспроможності досліджуваного підприємства за обраною методикою, а також розробка рекомендацій щодо його підвищення.

Науковою новизною магістерської роботи є уточнення поняття «конкурентоспроможність підприємства» на основі аналізу відомих з наукових джерел визначень даної категорії, а також те, що подібні дослідження для підприємств паливно-енергетичної галузі проводяться вперше.

Запропоновані заходи щодо стратегії формування конкурентних переваг аналізованого підприємства, визначення рівня його конкурентоспроможності є обґрунтованими та значущими і можуть бути використані у практиці господарювання як на ТОВ «Актив», так і на інших підприємствах даної галузі.

Робота виконана якісно (шляхом комп'ютерного набору) з використанням схем, рисунків, аналітичних таблиць та відповідає основним вимогам щодо оформлення магістерських робіт. Її автор виявив уміння самостійно вирішувати складні проблеми на основі обґрунтованого економічного аналізу, узагальнення отриманих результатів та розробки науково значущих пропозицій.

У цілому магістерська робота Іванова О.П. заслуговує на оцінку «відмінно».

Науковий керівник:

к.е.н., доцент

(підпис)

(ініціали, прізвище)

_____.20__ р.

Рецензія
на дипломну роботу спеціаліста
студента КНТУ групи ЕП 15С
Пентренка Павла Вікторовича
на тему: «Конкурентні переваги підприємства
та обґрунтування механізму їх забезпечення
(на прикладі ПрАТ «ЗКШМБ» м. Світловодськ)»

Посилення міжнародної конкуренції, розгортання глобальних економічних процесів у світі об'єктивно загострюють проблему набуття вітчизняними підприємствами конкурентних переваг. Для України проблема підвищення конкурентоспроможності підприємства має вкрай важливе значення, адже її вирішення відкриває нові можливості щодо підтримки вітчизняного виробництва, стимулювання експортної діяльності, залучення інвестицій для інноваційних зрушень, зростання матеріального добробуту населення. Виходячи з таких міркувань, магістерську роботу О.В.Петренка присвячено надзвичайно важливій, актуальній проблемі.

Дипломна робота за структурою включає вступ, три розділи, висновки, список використаної літератури, додатки. Зміст дипломної роботи є продуманим, передбачає вивчення широкого спектру наукових джерел, які стосуються теоретичних основ забезпечення конкурентних переваг підприємства, а також практичних матеріалів, щодо зовнішнього оточення аналізованого ПрАТ.

У вступі обґрунтовано актуальність теми, визначено мету, завдання, об'єкт і предмет, інформаційну базу дослідження. У першому розділі роботи розглянуто питання сутності категорії “конкурентна перевага”, методи оцінювання конкурентних переваг підприємства, методичні підходи щодо їхнього управління. У другому розділі здійснено поглиблений конкурентний аналіз галузі будівельних матеріалів, а також стратегічний аналіз діяльності ПрАТ “ЗКШМБ”. Третій розділ висвітлює стратегічні напрямки формування конкурентних переваг аналізованого підприємства, а також першочергові тактичні заходи щодо їх забезпечення.

Пропозиції щодо подальшого розвитку ПрАТ “ЗКШМБ”, впровадження на ньому стратегії концентрованого зростання та започаткування виробництва пінобетону, є обґрунтованими та значущими і можуть бути використані підприємством у його подальшій діяльності. Вони без сумніву сприятимуть покращенню конкурентної позиції ПрАТ “ЗКШМБ” і, в кінцевому рахунку, зростанню його конкурентних переваг.

До недоліків роботи слід віднести брак зв’язку важливих теоретичних висновків щодо методики формування конкурентних переваг підприємства, зроблених студентом у першому розділі, з пропозиціями, наведеними у заключному розділі роботи.

Однак висловлене зауваження не зменшує позитивного враження від виконаної дипломної роботи, яка заслуговує на оцінку “відмінно”.

Рецензент:

(місце роботи, посада)

(підпис)

(ініціали, прізвище)

"__"._____.20__ р.

ДЛЯ ПОДАТОК

Навчальне видання

Журило Ірина Валентинівна, к.е.н., доцент
Семикіна Марина Валентинівна, д.е.н., професор

**ДИПЛОМНЕ ПРОЕКТУВАННЯ З ЕКОНОМІКИ
ПІДПРИЄМСТВА:
ОСОБЛИВОСТІ, МЕТОДИКА ТА ОСНОВНІ ЕТАПИ**